

1

וַיֵּשֶׁב מְרֵאֲשֵׁתָיו וַיֵּשְׁבּוּ בַּמָּקוֹם הַהוּא:
 ← לִב וַיַּחֲלֵם וְהָנָה סֶלֶם מִצֵּב אַרְצָה

בְּאַתְרָא הַהוּא: יב וַיַּחֲלֵם וְהָא
סֶלֶמָא נְעִיץ בְּאַרְעָא וַרִישָׁה מְטִי

לקט בהיר

רש"י

לורך נתינת טעם, ומי לא ידע שבגביל ביאת השמש לך, אלא ודאי שבלל נתינת טעם יש קושיא למה וילן שם הלא עוד היום גדול ויכול לילך לדרכו, כי בא השמש עתה קודם זמנו (רא"ם): (יד) פי' מרוב צינור שהוא עגול קביץ ויש לו ד' רוחות, והוא לכל הפחות ד' אבנים אחת על הארץ תחת ראשו ושני אבנים משני נדדין ואחת למעלה מראשו (מהרש"א), וההכרח לזה שאמר הכתוב ויקח מאבני ופירש"י משמע טובא, ולמה לו אבנים הרבה, הלא אחת ראשו אי אפשר אלא אבן אחת, אלא ודאי שהיה קביץ לראשו שאם יבא היה רעה אל גופו יקוץ משנתו ויעמוד כנגדו משא"כ כשיתקרב לראשו (יפ"ת): (טו) ז"ל הגמרא כתיב ויקח מאבני המקום וכתיב ויקח את האבן א"ר ינחק מלמד וכו' עלי ינח וכו' וכולן נבלעו בחד (נעשו אבן אחת, - רש"י) עכ"ל, ופירושו מאבני המקום משמע כמה אבנים שאל"כ הול"ל ויקח אבן וישם, ויקח את האבן משמע אבן אחת, בשלמא אם יאמר הכתוב ויקח את האבן אשר שם תחת ראשו היה פירושו ששם מראשותיו הרבה אבנים אבל לא לקח למצבה אלא אחת שחתת ראשו, אבל מדאמר אשר שם מראשותיו הרי אמר בפירוש שאותה אבן אחת אשר שם קביץ לראשו עשה מצבה שהם היו אבנים הרבה ועתה היא אבן אחת, ומסתברא שכולן נבלעו באותה אבן שהיתה תחת ראשו, שהרי ידוע הוא שכל צרואי מעלה ומטה משתוקקין ונכספים לשמש ולעשות נחת רוח לנדיק (לבוש): (טז) כי פשיטא שבמקום שהיה שם שכן, ומסתברא שגם למעט מקום אחד האחרון הסמוך שהיה קודם

חמה פתאום שלא צעונתה, כדי שילין שם (צ"ר - סנה"א) (כ"ה): וישם מראשותיו. עשאו כמין מרוב"י סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות (צ"ח), התחילו מריבות זו עם * זו זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו אחת אומרת עלי יניח מיד עשאו הקב"ה אבן אחת (כ"ה), וזהו שנאמר (פסוק י"ח) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו (תנח" - חולין י"ח): וישכב במקום ההוא. לשון מיעוט (כ"ה), צאוהו מקום שכן אבל י"ד שנים * ששמש צבית עבר לא שכן צבילה (צ"ח), שהיה שיעור נוסחאות * את זו * כל י"ד שנה ששמש את עבר.

אור החיים

דכתיב (לעיל כ"ג ד') וירא את המקום וגו', וזה דרך דרש צנוקות הכ"ח, ודבריהם ז"ל ככתובים וכמסורים אללינו, ואין סתירה לדברינו וכמו שפי' רש"י שנעקר הר המוריה וצא לשם, כי הוא זה מקום המקדש:

עוד ירמוז צאומרו וישכב במקום"י על דרך אומרו ז"ל (חולין י"ח): שקפל הארץ תחתיו, לזה אמר וישכב במקום ההוא פי' כולו שכב צו"י כאומרו (י"ג) אשר אחת שוכב עליה:

וישכב במקום ההוא"י הודיע זה לומר ויחלוס וגו', ואמר במקום ההוא"י, כי לא השכיבה היא דבר הסובב לחלוס אלא לנד המקום ההוא כי היה מקום מקודש כמו שאמר לצבוף.

יב. ויחלוס והנה וגו'. טעם אומרו והנה. להיות שאין החלוס"י מוחלט בצחינת הכדק כי חלומות שוא הם, גם שעל כל פנים יהיה צהם תנן כי הם צמרא השעמוס"י, לזה אמר והנה פי' כי הדברים בלא שעמוס

אור בהיר

ז) לאו דוקא ה"א, אלא ר"ל פת"ח תחת הני"ת, ובעבור שבדברי חז"ל מוכר ה"א הידוע, אמר בלשון זה, וכן דרכו של המחבר ז"ל. ח) ושניהם אחת שהיה לח וגם הר המורי"ה היה שם. ט) פי' מה יצא לנו אם שכב אם לאו. י) פי' בשלמא כשאדם צביתו ורצה לספר חלומותיו, אין צריך לומר וישכב, כמו צפרעה וציוסף וכו', אבל כשקופר שהיה הולך בדרך ורצה לומר ויחלוס צריך להקדים וישכב, ומה שאמר וילן שם, אין פירושו ששכב, אלא שנתעכב שם כל הלילה. יא) פשיטא שבמקום שהיה שם שכב. ודברי חז"ל שהביא רש"י הוא דרך דרש. יב) ולא אמר וישכב שם. יג) כלומר, בכל המקום היה שוכב. יד) פי' סתם חלומות אחרים. טז) נבלע.

ז) לאו דוקא ה"א, אלא ר"ל פת"ח תחת הני"ת, ובעבור שבדברי חז"ל מוכר ה"א הידוע, אמר בלשון זה, וכן דרכו של המחבר ז"ל. ח) ושניהם אחת שהיה לח וגם הר המורי"ה היה שם. ט) פי' מה יצא לנו אם שכב אם לאו. י) פי' בשלמא כשאדם צביתו ורצה לספר חלומותיו, אין צריך לומר וישכב, כמו צפרעה וציוסף וכו', אבל כשקופר שהיה הולך בדרך ורצה לומר ויחלוס צריך להקדים וישכב, ומה שאמר וילן שם, אין פירושו ששכב, אלא שנתעכב שם כל הלילה. יא) פשיטא שבמקום שהיה שם שכב. ודברי חז"ל שהביא רש"י הוא דרך דרש. יב) ולא אמר וישכב שם. יג) כלומר, בכל המקום היה שוכב. יד) פי' סתם חלומות אחרים. טז) נבלע.

עד צית שמאי ון
סלקין ונחתין בך
דיי מעתד עלוה
ארהה דאברהם

עוסק צמורה: (יב)
ואח"כ יורדיס"י, נ
חולת לארץ, ועלו
ללוותו (צ"ח): (יג)
יצחק. אע"פ של
שמו על הלדיקים ז
שנאמר (איוב ע"ו ע"י)
שמו על ינחק, לפי

שמחמת חיו שלמות
עומ

ודמיונות"י אלא ו
יאיר, ואין זה דון
ואינו מחליט צרא
שדקדק לומר בכל
והנה, גבי ראית
ראית המלאכים ו
שכינה אמר והנה

יג. והנה ה' נל
דרך
הם מרכבה לשכי
יאמר בדיוק נלצ
הוא ו

טז) ופי' "והנה" כא
שמפרש ה' נלצ עליו ט
וראשון עיקר. יח
חיי). או אפשר ע"פ ו
פי' גם בגופו של ישמ

ומנה אלאכ. אלקים צולג ויורצים לו - השפיר האורג דכור ישרא

וְרֵאשׁוּ מִנֵּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי
אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: יג וְהִנֵּה יְהוָה
נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹתֶיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ

עד צית שמיא והא מלאכיא דיי
סקקין ונחתין בהו: יג והא יקרא
דיי מעתה עלוהוי ואמר אנא יי
אלהה ראברהם אבוך ואלהה

לקט בהיר

רש"י

מקום זה, והיא בית עבר שלמד שם, ופשוט שפירושו של שם שכינת קבץ אלה עראי (מ"ל): יז בתמיה, וקושיא היא זאת הלא המלאכים למעלה מושבם והיה א"כ צריך להיות יורדים קודם ואח"כ עולים, או אפשר שהוא בניחותא, ור"ל של אפגו אלו באלו, אלא עלו קודם מלאכים מא"י ושלחו במקומם מלאכים אחרים לחו"ל, וביני ביני וה' נצב עליו לשמרו (נח"י), וזוה מיושב למה באמת עלו קודם מלאכי א"י, עוד לומר שרק מזה אנו יודעים שכל מקום שהלך הלך בלוויית מלאכים, אבל אם היו יורדים תחלה היינו אומרים שמחמת איו שלחות ירדו ועלו ולא ללוותו (בד"א): יח וא"כ יהיה פ"י עליו אללו, כמו ועליו מטה מנשה, וכמו והוא עומד עליהם, ומה שאמרו צ"ר עליו על הסולם או על יעקב זו דרך דרש (בא"י):

עוסק בחורה: (יב) עולים ויורדים. עולים תחלה ואח"כ יורדים"י, מלאכים שליווהו בארץ חין וולאים חולה לארץ, ועלו לרקיע וירדו מלאכי חולה לארץ ללוותו (צ"ח): (יג) נצב עליו. לשמרו"י: ואלהי יצחק. אע"פ שלא מלינו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הלדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום שנאמר (ויצ"ט ט"ו ט"ו) הן בקדושו לא יאמין, כאן ייחד שמו על יצחק, לפי שכחו עניו, וכלוא צבית, והרי שמחמת איו שלחות ירדו ועלו ולא ללוותו (בד"א): יח וא"כ יהיה פ"י עליו אללו, כמו ועליו מטה מנשה, וכמו והוא עומד עליהם, ומה שאמרו צ"ר עליו על הסולם או על יעקב זו דרך דרש (בא"י):

אור החיים

אלהי אברהם אביך וגו'. עעס אומרו אביך ללא לורך, גם דייק לומר אביך באברהם ולא אמר אברהם ויצחק אבותיך, נחתיין למעט עשו מירושת אברהם ועשה יעקב הוא היורש אברהם לא שתגיע הירושה ליצחק וממנו ירשנה יעקב שאם כן תגיע הירושה לעשו, וחששת ישמעאל אינה, כי כבר כתבתי (לעיל ע"ז ה') שמשפט עבד יש לו דכתיב (לעיל כ"א י"ג) בן האמה ולא בן גופו וגופו קנוי ליצחק ואין טענת עשו צ"ח כי ירושת אברהם נתנה ליעקב ולא לעשוי. והגם שכן מומר יורש את אביו דבר תורה (קידושין י"ח). כאן כשנתן ה' לאברהם מתנות וצרכות וכדומה נתנם לו על מנת שאחריו ליעקב"י כאומרו (לעיל כ"א י"ב) כי

ודמיונות"י אלא כל דבר נגלה אללו ומבואר כיום יאיר, ואין זה דומה לשאר החלומות שרואה דבר ואינו מחליט בראיתו מה שהוא רואה, ולא תמלא שדקדק לומר בכל פרט ופרט מהנגלה אליו בחלום וכהנה, גבי ראית הסולם אמר והנה סולם, גבי ראית המלאכים אמר והנה מלאכי וגו', גבי גילוי שכונה אמר והנה ה', הכוונה בזה כי היתה נבואה ממש:
יג. והנה ה' נצב עליו. ירמוח גם על יעקב"י, על דרך אומרים ז"ל (צ"ר מ"ז) האבות הם מרכבה לשכינה, ולהיות שהוא רגל רביעי"י יאמר צדוק נצב עליו יותר מעל אברהם ויצחק כי הוא עיקר העמדת הכסא:

אור בהיר

יז ופי' "והנה" כאן לפי ענינו, שהיו הדברים עומדים לפניו ממש. כלומר, נדמה לו כן. יז מדברי המחבר ז"ל כאן נראה שמפרש ה' נצב עליו על הסולם, וכן הוא צ"ר לחד דעה. או אפשר שר"ל לא רק שעמד אללו לשמרו אלא גם עליו ממש. וזה דוחק, וראשון עיקר. יח) כי עד שזא דוד המלך ע"ה, היה אדם רגל א', אברהם רגל ב', יצחק רגל ג', יעקב רגל ד', (ילקוט הראובני פ' חיי). או אפשר ע"פ הגמרא מ"ק ע"ז: וז"ל ראש השלישים מהא ראש לשלשת אבות ופירש"י שהוא הולך לפניו לעוה"ב. יט) פי' גם בגופו של ישמעאל אין לו טענה להיות עבדו. כ) וכשמתה שרה קודם אברהם היה אברהם יורשה ולא יצחק. כא)

אֲשֶׁר אָתָּה שָׁכַב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעֲךָ: וְהָיָה זֶרְעֶךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפְרֻצַּת יַמָּה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה

דיצחק ארעה די את שרי עליה קך אתננה ולבניך: ויהון בניך סניאין כעפרא דארעה ותתקף למערכא ולמדינחא ולצפונא ולדרומא ויתברכו בך כל

זרעת א מימרי אתר די הדא או

כמו (שמוי שהיה ירו חס משמ מה שהב

מאשר נגלו שהיה דאג אופנים, רי כורים, וז

ירמוח אל תעבור ע על דרך יכנס צא לפתח להתפלל בידו. ואו כיי עד אומרם ז מותך, וה ז"ל (צרי לעולם יר צחורה ד אומרנו מו חורב"ל), ונגס יל כ"ח. טו צין בזמן

בא) אין

רש"י

L: 272 לקט בהיר

הוא כמת, וילך הרע פסק ממנו (תמי חולדות ז'): **שכב עליה.** (י) קיפל הקצ"ב כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו* (ב) שחא נוחה ליכבש לבניו כדי אמות (ב"ר - חולין 67: ב) (שזה מקומו של אדם): (יד) **ופרצת.** וחזקתא, שנינו נוסחאות * תחתיו כדי שתחא.

יט) מאי רבותיה וכי ד' אמות משכבו הצטיחו לתת לבניו (רש"י חולין): (כ) פ"י צמה שקפלה תחתיו צוה הראה לו והצטיחו שחא נוחה ליכבש, ויש גורסים כדי שחא נוחה, וכן נראה מלשון הש"ס שלא גרסינן רמז לו אלא שחא נוחה וא"כ לא רק שהראה ורמז לו אלא פעל בכח פועל דמיוני, וכמו שמצינו בן צנזאים, והסברא בן נחמת, ולהצטיחו צדיבור, וענין קיפול זה אין פירושו שלמאס גשמייתה של כל הארץ כדי הארץ נתן תחתיו, וצוה יכול לומר אשר אתה שוכב עליה כי כל הארץ נכלל בצורשו וטפילה לו (רא"ם): (כא) פ"י ואינו מלשון פורץ גדר כמו פן יפרוץ צם, והרד"ק ז"ל פירש שכולם מלשון פורץ והורס הם, ויפרוץ האיש מאוד שמתוך רצונו הנכסים כאלו

אור החיים

שם (צ"ר ע"י) ח"ל שקודם צא יעקב היו מדוחקים למים וכיון שצא נתצרכו צמים, וכן גם בן צמלרים מעת שירד נתצטלה גזירת הרעב (תוספתא דסוטה), ונתצרכו לרגלו. ואומרנו וזרעך שכל זמן שהיה צית המקדש קיים היתה צרכת שצעים אומות וקיומם באמלעות ישראל שהיו מקריבין ע"י פרים צחג (סוכה נ"ה:), ובגלות גם כן קיום האומות וסמיכתם היא ישראל דכתיב (שה"ש א') שמני נערה את הכרמים וגו'. וצדק רמז כל הפרשה תרמוח ענין האדם, וכמו שהתחילו לומר צה רז"ל (זוהר חלק א' קמ"ז) וילא יעקב צה הכפש צלאתה מעולם העליון, ונקרא יעקב על שם ילך הרע הכרוך צעקציו. ואומרנו מצאח שצע מקום שממנו ילאו הנשמות יקרא צאח מים חיים, ושצע

ציצחק יקרא לך זרע (גדרים ל"ח). והגם ששם זרע לא יריע לנחלה"י) שירש הגם שאינו נקרא זרעו, הרי"י) מצינו שזרע פסול יקרא גם כן זרע כדאיתא צסנהדרין (ס"ד: ב) כי זרעו נתן למולד"י) לרצות זרע פסול הרי שיקרא זרע אלא דסתם זרע הוא כשר וכשממעט כאן עשו שלא יקרא זרע מיטע אפילו זרע פסול לא יקרא לוי"י), וממולא דבר אתה למד שאין לו צו ירושה וכמו שגילה ה' לצסוף שנותן ליעקב כל צרכות אצרהס. ומה שלמדו צש"ס (קידושין י"ח.) מפסוק כי ירושה לעשו נתתי וגו', היינו שירשורו צניו לעשו"י) לא שעשו ירש ח"ו כי פשיעא שאין לו חלק ונחלה באצרהס: **יד. ונברכו צך כל משפחות וגו'.** שכן מצינו בארס שנתצרכו צי"י) כאומרם ז"ל

אור בהיר

פירוש כל מה שקבל יצחק מאצרהס לא צחורה ירושה קבלו, אלא צחורה מתנה להשתמש צו עד שיחטו שוב ליעקב, וצחנאי זה נתנו ה' לאצרהס. (בב) פירוש מקשה על עצמו האין מרומו במאמר זה כי ציצחק יקרא לך זרע שאין עשו יורש, אפשר שכוונת הכתוב לומר שאין עשו נקרא זרע צעבור שלא הלך בדרכי אבותיו ונפסל, אבל סוף כל סוף צנו של יצחק ושל אצרהס הוא, וירש. (בג) כאן מתחיל המירוק. (בד) ולא אמר כי "זרעו" נתן למולך, לחייב אפילו מקצת זרעו. (בה) שעל זאח שלא נקרא זרע כשר אין צריך קרא. (בו) פירוש נתן ה' לו כח ליקח הר שער מהחורי, ואחרי כן חהיה ירושה לבניו מעשו לדור דור עד כי יצא שילה. (בז) מציא ראי' לשיטתו צפ"י ונצרכו צך, דלא כרש"י ז"ל.

סדר ויצא יעקב

כח. (י-יא) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא. עיין להלן פסוק יז.

Te (יב) והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. הראהו בחלום הנבואה כי כל הנעשה בארץ נעשה על יד המלאכים והכל בגורת עליון עליהם^[א], כי מלאכי אלהים אשר שלח ה' להתהלך בארץ^[ב] לא יעשו קטנה או גדולה^[ג] עד שובם להתיצב על אדון כל הארץ^[ד] לאמר לפניו התהלכנו בארץ והנה היא יושבת ושלוחה^[ה] או מלאה חרב ודם^[ו], והוא יצוה עליהם לשוב לרדת בארץ ולעשות דברו^[ז]. והראהו כי הוא יתברך נצב על הסולם^[ח] ומבטיחו ליעקב בהבטחה גדולה, להודיעו שהוא לא יהיה ביד המלאכים אבל יהיה חלק ה' ^[ט] ויהיה עמו תמיד^[י], כמו שאמר ולהלן בפסוק טו "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך", כי מעלתו גדולה משאר הצדיקים שנאמר בהם (בתהלים צא,א) "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכך"^[יא].

בית היין

כח. (יב) [א] כ"פ ראב"ע. ועיין ברש"י וברד"ק.	כח. (יב) [א] כ"פ ראב"ע. ועיין ברש"י וברד"ק.
[ב] ע"פ זכריה א,י.	[ב] ע"פ זכריה א,י.
[ג] מלה"כ בבמדבד כב,יח.	[ג] מלה"כ בבמדבד כב,יח.
[ד] ע"פ זכריה ו,ה ואיוב א,ו וב,א.	[ד] ע"פ זכריה ו,ה ואיוב א,ו וב,א.
[ה] ע"פ זכריה א,יא.	[ה] ע"פ זכריה א,יא.
[ו] אע"פ שהכל גלוי וידוע לפניו - טור.	[ו] אע"פ שהכל גלוי וידוע לפניו - טור.
[ז] ולכן הקדים את המלאכים העולים למלאכים היורדים. ועיין ברש"י.	[ז] ולכן הקדים את המלאכים העולים למלאכים היורדים. ועיין ברש"י.
[ח] כלומר, נצב "עליון" היינו על הסולם, שלא כרש"י שנראה שמפדש "עליון" על יעקב. ורד"ק כתב ב' הפירושים.	[ח] כלומר, נצב "עליון" היינו על הסולם, שלא כרש"י שנראה שמפדש "עליון" על יעקב. ורד"ק כתב ב' הפירושים.
[ט] ע"פ דברים לב,ט.	[ט] ע"פ דברים לב,ט.
[י] כלומר, המראה של "והנה ה' נצב עליון" הוא סוף ותכלית המראה של הסולם, לאמר שההנהגה הכללית של מלאכי אלהים עולים	[י] כלומר, המראה של "והנה ה' נצב עליון" הוא סוף ותכלית המראה של הסולם, לאמר שההנהגה הכללית של מלאכי אלהים עולים

פיוט הרמלן זמ"ג
 צמ באנו בית ת"ן
 מאי
 כרג"ז ל' יבוצג מאי זמ"ג

5

ועל דעת רבי אליעזר הגדול ובפרקי דר"א פילה) היתה זאת המראה כענין בין
 הבתרים לאברהם^[ב], כי הראהו ממשלת ארבע מלכויות ומעלתם^[ג] וירידתם^[ד].
 וזה טעם מלאכי אל הים, כמו שנאמר בדניאל ויב ויגז "שר מלכות יון" ו"שר
 מלכות פרס"^[ט]. והבטיחו כי הוא יהא עמו בכל אשר יתהלך ביניהם וישמרנו
 ויצילנו מידם^[ז]. אמרו: "הראה לו הקביה ארבע מלכויות, משלן ואבדן. הראהו
 שר מלכות בבל עולה שבעים עוקים^[ח] ויורד. והראהו שר מלכות מדי עולה
 חמשים ושנים עוקים ויורד^[ח]. והראהו שר מלכות יון עולה מאה ושמונים עוקים
 ויורד^[ט]. והראהו שר מלכות אדום עולה ואינו יורד, אמר לו יעקב אך אל שאול
 תורד ובישעיה יד,טו, אמר לו הקביה אם תגביה כנשר וגו'" ובעובדיה אה,כ.^[כ]

(ג) והנה ה' נצב עליו. עיין לעיל בפסוק יב.

(יד) ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה. ענין פרץ בכל מקום נתיצת הגדר
 ועברו, מן "פרוץ גדרו" (בישעיה ה,ה), "למה פרצת גדריה" (בתהלים פ,ג), ובלשונם (בסוטה כו,א)
 "פרצה קוראה לנגב". אבל יאמר בלשון הקדש על כל עובר גבול הדבר, "ופרצת ימה וקדמה" [כאן].
 "ויפרוץ האיש מאד מאד" [להלן ל,מג]^[א] [להלן לח,כט].

ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך. עיין לעיל כו,ג.

(טו) והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך. עיין לעיל בפסוק
 יב.

בית היין

את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו וישלח מלאך
 ויצילהו. וע"ע בדברי רבינו בשמות ג,ב ויב,יב
 וכג,כ.
 [יב] כמו שכתב רבינו שם טו,יב בשם חז"ל,
 עי"ש בדברי רבינו ובהערה.
 [ג] כלומר, עלייתם.
 [יד] ולכן הקדים את עליית המלאכים בסולם
 לירידתם בו.
 [טו] כלומר, לפי הפדר"א מלאכי אלהים היינו
 מלאכים שהם אלהים, שרים ומושלים. אבל
 לפירוש רבינו היינו שלוחי ה'.
 [טז] כלומר, לפי ההבטחה בפסוק טו "והנה
 אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך" מתייחסת
 לזרעו של יעקב הנזכר בפסוקים יג ויד. אבל
 לפירוש רבינו היא מתייחסת ליעקב עצמו, וכ"פ
 רש"י להלן בפסוק טו.

פי' הרמב"ן
 עד א
 ובמדבר לו,ד.
 עי"ש.

את א
 אותך^[ב]. ולעיל

(ז) כי אם
 שער לעלות
 וכתב ר

בבאר שבע
 יהודה וירושל
 בנימין, בגבול
 וראשו בבית
 זה בא לבית
 ולא ירושלם,
 וזו היא קפיצ

(טו) [א] ש
 בלשון כ"י, כ
 שכתב דד"ק "
 כאשר או כאב
 [ב] שלא כדי
 ועליך, מה ש
 לעשו, שלא
 אלא כי ביצח
 ולהם שסמוכי
 וזה יוכיח, שז
 ועיין בביאור

(ז) [א] כ
 מקומות, ביח
 פעמיים "זה"
 שער השמיני
 מקום המקד
 על "המקום
 - בית המ

משה

ויצא

תורת

קיד

לצוא שיצב"א. ונראה זה שייך לקדושה הי"י כי לקדושה אל שדי יספיק הר או שדה, אך לקדושת הי"י לריך להקדש עד שיהי בית חלקים כלעתיד לצוא במהרה צימיו בזכות של יעקב בית חלקי יעקב כמשאחז"ל. עוד נקדים החלוקה דלע"ל דיחזקאל התרומה היא מקום הר הבית אי מאלף מהתרומה כולה, שבתרומה כ"צ חלק קנים על עשרה חלק קנים שהוא עולה בתשצורת ר"ג מיליאן, ומקום הר הבית תרומת התרומה היא ת"ק קנים על ת"ק קנים שהוא ר"ג חלק קנים, שהוא כמו תרומת מעשר, אי ממאה, וזה קדוש יותר אי מאלף, ונצוא אל המכוון בוודאי יעקב קידש עלמו לפי השגתו שיהי ראוי לשכב במקום ההוא, ושיהיו חבנים אלו מרצו לו לפי השגתו צאל שדי, אעפ"י שיעקב לא השיג חספקלרי המאירה של הי"י כמרע"ה [ע"י רש"י לקמן מ"צ ח"ג], מ"מ בחלוס ראה שכן יהי, על כן ויקץ ויאמר יש הוי במקום הזה ואנכי לא ידעתי, כי שם ה' לא נודע להם, ואמר אין זה כ"א בית חלקי פי לאספקלרי המאירה דהוי לריך בית חלקי ולא הר ושדה, וזה ההר והשדה, אינו אלא שער השמים לכנס ממדרגה זו אל מדרגת בית חלקי, וזה לא הצטוהו הקצ"ה אלא שיקיים הצטוהו לאצוהיו, ע"כ נר חס יהי חלקי עמדי בזכות עלמו נוסף על זכות אצותיו והי הוי לי לחלקי והאבן יהי בית חלקי דייקא ולא רק הר או שדה, וכל אשר חתן יהי לי לעלמי ולא רק בזכות אצותי, אז עשר אעשרנו לך היינו תרומה דיחזקאל לע"ל צב"א.

וירא את המקום מרחוק, ואצרהס חביו צקס אשר יאמר עליו היום צהר ה' יראה ונעשה הר, וצחורצן כתיב ערו ערו עד היסוד צה, ולכך נעשה שוב מקום, ולכך דרשו חז"ל ויפגע במקום שראה החרצן ודפח"ח. ואדמ"ו ז"ל הוסיף שזה שאמרו חז"ל ששקעה לו חמה שלא צעונתה, היינו הרמז שאמרו [גיטין פ"ח סע"א] שהקצ"ה הגלה ישראל צי שנים קודם לנושנתם כדי שלא יתקיים ואצדהס, ואמרו ע"ז לדקת פרזוגו שלדקה עשה הקצ"ה צזה שהקדים צ"ש, וגאולה העתידה נקרא שמש לדקה ואמרינן צנדרים [ח' ע"צ] שלעתיד יוליא הקצ"ה חמה מנרתיקה הרשעים נידונים צה ולדיקים מהרפאין צה, ואמרו חז"ל [ת"י ישעי' ל' כ"ג] שלעתיד יהי חור החמה שצעתיים שצעתיים כחור שצעת ימי צראשית, וזה צגי שמי"ג, איש' ליהציה' צגי שמי"ג, ולכך דווקא כשגולד יוסף שנקרא להצ"ה כפרש"י צפי וילא [ל' כ"ה], ונשלים שמי"ג, עשו נידון צו ולדיקים מתרפאים, ולכך אמר שמש ששקעה צעצורו קודם הזמן ולכן היה אפשר שיגאלו, וצרה צעצורו ומתרפא צה.

ויקח מאצני המקום. צרמצי"ן [לקמן י"ז] צשס פדר"א י"צ חבנים מלא ונעשו כולם חבן דק ועשאו מלצה. נראה מזה שפע יעקב וגילה גם לנשיו שיהי לו י"צ צנים דוקא ויעשו כולם גוי אי כפרש"י. והנה מן אז שנה הקצ"ה מלצה כאשר פירשתי במקום אחר, עד עתה היתה מלצה מהבן אי חבובה כי אי ה' חברהס וכן יחק וכן יעקב והקים יעקב חבן ההוא למלצה והוא המלצה שהקים עוד צזה המקום צשוצו לבית חביו צפי וישלח, חבל מלאן יהי מוצה מאצנים הרצב שיעשו כולם חבן אי ע"י צנין לומר צניך הוא צוניך מחוצרים חדוקים זה צזה, והפורש מן הציבור ליקח לו דרך לעלמו אפי' לש"ש הוא המלצה מאבן אשר שנה הוי"ת, לכן לצסוף צכרתו צרית עם לבן והרימו מלצה אמר לאחיו שהס צניו לקעו חבנים ויעשו גל, אך לבן אמר עד הגל הזה ועדה המלצה, חבל יעקב לא הזכיר עוד מלצה, ואמר לבן חס אני לא אעבור חליך חת הגל הזה, ולא הזכיר מלצה אלא יעקב, שוב אמר ואס חתה לא תעבור חלי חת הגל הזה והמלצה הזאת לרעה, צהעצרה חליו ולא הזכיר מלצה והזכיר חלקי חברהס על הגל, וחלהי נחור חול על המלצה.

7 *והנה סולם מוצב ארלה וגוי. ע"י צרמצי"ן פי אחד שמרמו על השגחה והשפעה על כל האומות צאמלעות המלאכים, חבל ה' נצב עליו חין לו מזל ולא שר כי חלק ה' עמו, ומלאכי חלקים עולים ויורדים צו, רמז על מה שאמרו חין עובה צא לעולם אלא צשביל ישראל, וחין פורעניות צא לעולם אלא צשביל ישראל. ויש לפרש צשביל לשון צביל של כרמים דהיינו צאמלעותם של ישראל ומוצן, ומלאכי חלקי השפעה שאר האומות עולים ויורדים "צו" היינו ע"י ישראל. — ולאידך פי קחי על הארצב מלכויות ששצדו צישראל ואף גם זאת לא עזצנו ה' ועמס חנכי צצרה והיינו ה' נצב עליו, ולכך דימו ישראל לעפר צשעת הגלות שהכל דשין עליהס ומפוזרין צד' כנפות הארץ, וצלותו זמן צעלמו וצצרכו צד, יש לפרש לשון הצרכה מצריך חילן צחילן כשאחז"ל [פסחים פ"ז ע"צ] לא גלו ישראל לצין האומות אלא להוסיף עליהס גרים, והיינו לשון הצרכה, ולכך אמר והנה חנכי עמך וגם צגלות והשיצותיך צצוא גואל דק צמהרה צימיו. וי"ל צזה דלכן ישן יעקב במקום ההוא,

ויחלום והנה סלס מלצ וגוי כל הפרשה. לא אחריק צדקדוקים, רק חקדים כי האצות, שס ה' לא נודע להס כי חס אל שדי עד מרע"ה, גם אחז"ל [פסחים פ"ח ע"א] חברהס קרא לצבהמ"ק שדה, וילחק הר, וחין זה עדיין השגה שלימה, אך יעקב קראו בית חלקים זה לעתיד

ולתת תודה על חלקו שאינו ראוי לו, ואם ישאר בענותותו אז ראוי שתשרה עליו שכניה, כי אין הקב"ה משרה שכניהו אלא על עניו כדאמרי' במס' נדרים ל"ח ע"א. ולכן מההלה, אתי דכא הקב"ה מגזיבו, ואח"כ כשלא עזב מקומו ועדיין בשפלות וענוה, אז אני את דכא, שכניה שורה עליו. ואפשר שז"כ הרמב"ן ז"ל וירא בקרא ותאמר הבכירה [י"ט ל"ח] שישראל נקראים בכורי דלים (ישעי' י"ד ל"ג) שהם דלי הדלים, היינו שנעלו שני חלקים גדלות ושפלות קודם גדולתם וגם אח"כ הם דלים וענוים, וז"ל ד"ל גמטריי חיי"ם, וז"ש ואתם הדבקים בזה"א [דברים ד' ד'] השראת שכניה עליכם ע"י מדה ענוה שלכם חיי"ם כלכם היום.

וזה שהראת הקב"ה ליאע"ה בחלום, סולם מוצב ארצה מי שהוא במדרגת סיני עניו ושפל רוח, מוצב ארצה נפשו כעפר, מגזיבו הקב"ה עד השמים, ואפ"ה עדיין הוא מוצב ארצה, ועולים ויורדים, ע"י עלייתו, הוא יורד וממעט עצמו יותר, ואז והנה ה' נצב עליו כנ"ל. וחלום שנפתח בהוך חלום מהקיים כדאמרי' במס' ברכות נ"ח ע"ב, ולכן נאמר לו מיד הפתרון, הארץ אשר אתה וגוי' לך אהננה ולזרעך, אותה מדה ענוה שיש בך יהי ג"כ בזרעך, והיה זרעך כעפר הארץ, נפשם כעפר לכל, ואח"כ ופרצת וגוי' ונצרכו בך וגוי', הכל בזכות שהם ממעטים עצמם, ולכן והנה אנכי עמך, היינו אני את דכא כנ"ל, ועל זה נדר נדרו וכל אשר התן לי עשר אעשרנו לך, והנה אם תהפוך אותיות שר הוא אותיות רש, ואם נכפל תיבת כל עשרה פעמים עולה לגימטריי ר"ש, והיבת לך עם כפילות עשרה פעמים עולה לגימטריי שר, דהיינו כל אשר התן לי עשר אעשרנו לך, דע"י כפילות עשרה פעמים יהי רש, דהיבת עשר הוא ר"ה עני שפל רוח, ואח"כ אעשרנו לך, שזה שר, שאתה תהי שר עלי.

והנה סולם מוצב ארצה. במדרש [רבה ס"ח ע"ז] סלם זה סיני ע"ש. וי"ל ולרמז בזה ענין נאה ממה שחנני הי"ת — כי הנה חלקי מדרגת התורה הם ארבעה. ה' ה' הלומד התורה וההלכות כמו שנתנו מאת ה' מן השמים ואינו רואה לחדש בה דבר, וזה אינו נכון כי ה' חפץ להגדיל תורה ולהאדירה, כי מלבד התורה שנתנה לנו עוד נפון לישרים הושיה מה' שתלמיד והיך מהדש בכל יום תמיד והיא עודנו גנוז אלל נותן התורה ית"ש, וזהו כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו [משלי ד' ב'], אעפ"י שלקהי טוב אשר נתתי לכם ממש והיא עתה תורתכם כי לא בשמים היא, מי"מ תורתי מה' שנשתייר עדיין אללי חלק כל ה"ה

דסדר דנהצטלה הקדושה, אצל כשראה שגם בחורבן יש קדושה וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל מצית הבחירה [כט"ו ע"ז] דקדושת המקום קדשה לעתיד לבא, כשראה והשיג שגם צעת החורבן יש שם השראת השכינה אע"ג שנקרא צעת החורבן רק מקום כמו שכתבנו לעיל [ד"ה ויפגע במקום], וזה שאמר אכן יש ה' "במקום" הזה, היינו צעת החורבן, ואנכי לא ידעתי לא האמנתי והציוותי כן.

*ויש לפרש עוד עפ"י מה שפ"ה הפלחה ז"ל על מאמר הלל [סוכה נ"ג ע"א] אם אני כאן הכל כאן, דאם האדם בעצמו כאילו אינו ויודע שהכל לו מה' וכאילו אין לו מציאות, אז לא יתבייש בפני מלעיגין כדאיתא ברמ"א בריש סימן א' בש"ע א"ח, אצל אם יגבה לבו ויהי צעניו בעל מעלות, אז נריך לראות כל העולם מלא מעלות זה בזה וזה באחרת ואז אפשר שיחבייש, וזה כוונתו אם אני כאן ויש לי מציאות, הכל כאן, ואפשר לפחד או להתבייש, אצל אם אני אין כאן וכאילו אין לי מציאות והכל מה' מי כאן ודפח"ח, וזה כוונת יעקב כשראה ואמר אכן יש ה' במקום הזה אז נתבעל מן המציאות, והיינו ואנכי לא ידעתי, שלא הכיר עצמו ובעניו וכאילו אינו.

והנה סולם מוצב ארצה וגוי'. ברבה [ס"ח ע"ז] והנה סולם זה סיני חושבנא דדין כחושבנא דדין, והנה מלאכי חלקים זה משה ואהרן, עולים זה משה, ומשה עלה אל האלקים, ויורדים זה משה, וירד משה. ולכאורה סיני שמרמז על התורה ע"י ענוה כדאמרי' במס' סוטה ה' ע"א, ואיך יאוויר זה במראה של סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. וי"ל דאיתא שם במס' סוטה, ואת דכא ושפל רוח, ה"א אתי דכא, וה"א אני את דכא, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכניהו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה, וי"ל א"ו"א דא"ח, דודאי מי שהוא עניו הקב"ה מגזיבו כמד"א במס' עירובין נ"ד ע"א וממדבר מתנה, אם אדם משים עצמו כמדבר שהכל דשין בו, תורה נתנה לו במתנה, וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחילאל בזמות, ואם מגים לבו הקב"ה משפילו שנאמר ומצמות הגי' וכו', והקב"ה מנסה את האדם אם אחר שמגזיבו יחזיק עדיין בזמת ענוה כמ"ד בקבלת י' ד' אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנת, לא מרובכם מכל העמים וגוי' כי אם המעט [דברים ז' ז'] ואמרי' בס"פ כה"ד [חולין פ"ע ע"א] א"ל הקב"ה לישראל חושקני בכס שאפ"י בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם וכו' כי יותר שניתוסף גדולה לאדם נריך להשפיל עצמו

שלא ישמשו עוד צערבובי בין חשכת או"ה כי ילכו גוים רבים לאורך ומלכים נלגה זרחך כמצואר [ישעי' ס']. והנה עד עכשיו ה"י בצית המקדש השער לה' שיבואו נדיקים אל תוך השער הזה לעלות להשגת עליונים, אמנם לע"ל יהי בית ה' ועיקר דירתו בתחתונים ואישי השמים הם מלאכי השרת יהי להם שער לכנס אל בהמ"ק לשאול לישראל מה פעל אל [במדבר כ"ג ורש"י שם], וזה אין זה כ"א בית חלקי ושער לאישי השמים וק"ל. [תקס"ג].

מסורה וראש"ו ד' וראשו מגיע השמימה, בגדיו יהי פרומים וראשו יהי פרוע [ויקרא י"ג], וראשו לעב יגיע [איוב כ'], הבה ונכה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים [בראשית י"א]. פי אחר שאנחנו סולם מולב ארצה וראשינו הוא ח"ח כבר הגיע השמימה אחר מיתתו והוא עומד ומתפלל עלינו בלי ספק, אי"כ מדוע בגדיו של אנשי הטה"ז יהי פרומי וראשו יהי פרוע צמיתת קטני ר"ל ומדוע לא יגן זכות הדיק עלינו, והטעם לזה כי ראשו לעב יגיע, כי כל ממת פניהם לתאות הטה"ז העב ואין איש שם על לב חרבן בית ה' וביטול תורתו וכן כתי' [הושע ד'] ותשכה תורת חלקיך אשכה בניך גם אני, אלא הבה ונכה לנו עיר ירושלמי ומגדל בהמ"ק וראשו מגיע השמים שהוא מכון נגד בהמ"ק שלמעלה.

והנה ה' ניצב עליו. כלפי שאלח"ל סלם זה סיני ומלאכי ה' עולים ויורדים בו הם משה ואהרן ע"ש ברבה פי ז', אי"כ י"ל לרמז זה ר"ת ויהנה יהי ניצב עליו אותיות עני"ו שהוא מרע"ה וק"ל. [תקס"ה].

הארץ אשר אתה שוכב עליה לך חטונה ולזרעך וגוי ופרתה וגוי. י"ל כפשוטו כיון דהיה שוכב על נקודה אמלטיית שממנה נברא העולם וממנה נחפסע כל העולם עד שאמר לעולמו די [כיומא כ"ד]: [ובנקודה זו עדיין כל העולם כלו כלול בה, וכיון שנתן לו הקב"ה הארץ אשר הוא שוכב ממילא מן הנקודה הלו ופרתת ימה וקדמה כמו שהי' בתחלת בריאת העולם כנ"ל וק"ל. [פק"ח].

76 והיה זרעך כעפר הארץ וגוי. ע"ד נפשי כעפר לכל תהי' שכל דשין עליה והכל חיים ממנה [ע"י ברכות י"ז. וחוס'], הי"נ אפי' בגלות יהי זרעך כעפר הארץ שהכל דשין, ומ"מ כל העולם כלו חיים בשביל ישראל כדמסיים ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך, ע"ד שאני מפרש הללו את ה' מן השמי' וגוי כל כוכבי אור וגוי הללו את ה' מן הארץ וגוי יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לצדו הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו וגוי, דהנה כל מלאכי מעלה וכל לצאות השמים והארץ וכל אשר בהם הכל נברא בשביל האדם ומלאכי השרת עם כל צבא השמים מתרעמים מה אנוש כי תזכרנו ואפי' הארץ ואשר עליה אומרים לאדם יתוש

קדמך, עד שילאו באחרונה עם ה' אלו המכירים ה' וישמח ה' במעשיו אז הודו כל צבא מעלה כי נאה לעם ה' אלו שהכל יהיו לפופים וכפופים להאדם כיון שנמלא בזמן האדם אומה קדושה המכירים הבורא ית"ש ועושים רצונו. והיינו דאמר דהע"ה הללו את ה' מן השמים במקום דלשעבר הייתם מתרעמים מה אנוש כי תזכרנו, ואמרתם תנה הודך על השמי' [כז"ר ח' ה'] אמנם עכשיו הללו את ה' כי הודו על ארץ ושמים ולא הודו על השמים לצד, וע"י מי, ע"י שברים קרן לעמו לבני ישראל עם קרובו.

ושוב אח"כ אמר שירו לה' שיר חדש מצני אדם אעפ"י שסתמן נח להם שלא נברא וע"כ מצרכים שלא עשאו גוי ואינו מצרך שעשאו ישראל אלא מצרך על השליחות שלא עשאו גוי מפני שנוח לו שלא נברא כ"כ הצי"ח [בסי' מ"ו], מ"מ שירו שיר חדש מחודש שהחסידים ואנשי מעשה יפה להם שעה א' בחורה ומע"ט צעה"ז מכל חיי הטה"ב, אותם מצרכים צרוך הוא חלקינו שבראו לכבודו שמצרכי על שבראם, והיינו שיר חדש ישמח ישראל בעושי שעשאו ושבראו לכבודו.

וכי"צא צוה השמיענו קרא כדכתיב הודו לה' כי טוב כלי"ח הודו לחלקי חלקים וגוי לעושה השמים לרוקע הארץ לעושה אורים שמש וירח וכוכבים ולאחר כל הערחות האלו מפעולה רבה וחכמה נפלאה אשר כולם לאורך אדם ואחר כל אלה מכה מזרים בצבוריהם וגזר י"ס לגזרים וניער פרעה וחילו, אי"כ למי ברא אלה, אלא הכל בשביל ויואל ישראל והעביר ישראל בתוכו ומוליך עמו במדבר וכן כל המזמור עד שלבסוף הודו לאל השמים ולא תתעמו עוד לאמור תנה הודך על השמים. [תלד"ק].

והשיבו תיך אל האדמה הזאת. י"ל ע"ד דכתיב ואכלה אהכס ארץ אויביכם שפירשתי במקום אחר ה' שמרוב גידולינו בארץ אחרת ואכלינו מפירותיהם נתחלף טבעותינו לטבעי המדינה הביא, ונתחלף טבעי ארץ הקדושה בטבעי ארץ עמים, והקב"ה הצביחו שלא יתלכלך ולא ישונה טבעו מטבע ארץ הקדושה. והיינו והשיבו תיך אל האדמה הזאת פי' אל טבע האדמה הזאת, והיינו דאמר יעקב אע"ה ושבתו בשלום אל בית אבי, פירש"י בשלום בלי חטא והיכן הצביחו ע"ז אלא צמה שאמר והשיבו תיך וכנ"ל. [פק"ח].

ריקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וקשה הלא ידע ומפני זה חזר להחפול במקום שהחפלו בו אבותיו, (וע"י מ"ש בקונטרס הדרשות בשם אדמו"ר נ"י), ובפסוק שאח"כ

(ה) ראה בדרשות חת"ם סופר דף שט"ז טור א' ד"ה אנשי כה"ג וכו', וכן בדף שלי"א טור ב' ד"ה ואמרו וכו'.

10

ומסייעו לעשות עוד מצות כמו שאמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ד מ"ב) 'מצוה גוררת מצוה'. והוא שכתוב (ורבים ו' ז) וְדַבַּרְתָּ בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ. פירוש, בכח מצות שעשית כבר הנה המה יסובכו עליך וְדַבַּרְתָּ בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ שתוכל לקיים עוד מצות וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ כנ"ל.

הנה זהו שאמר הכתוב לא בְּשִׁמְיִם הוּא. כי המצוה אינה עולה כולה לשמים. ולא נפלאות הוא מִמֶּךָ וְלֹא רָחֲקָה רַק נִשְׁאָר לְךָ רוּשׁ הַקְּדוּשָׁה לְסִייעַ לעשות עוד מצות. לכך קָרֹב [אַלִּיךָ] הַדְּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשֹׂתוֹ כנ"ל.

→ אלא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה אלא השלום (עוקצים פ"ג משנה יב) כמו שאמרו (ברכות סו, א) 'תלמידי חכמים מרבין שלום בעולם'. יבואר על פי הידוע מעלת הצדיק יסוד עולם הוא הכלי מחזיק ברכה ששומר ההשפעות לבל יבוזו הקליפות. וזהו שאמרו (תענית י, א) 'כל העולם ניזון בשביל חנינא בני'. 'שבילי' הוא הצנור, כמו שאמרו (ברכות נח, ב) 'שבילי דנהרדעא'. ולזה 'מרבין שלום בעולם' להשפיע מדת היסוד שנקרא 'ברית שלום'. וזה ענין 'הבאת שלום בין אדם לחבירו' (פאה פ"א מ"א) על פי סוד הידוע ליודעי חן. 'ובין איש לאשתו' (שם) - רמז לבחינת משפיע ומקבל ולהוריד השפעות טובות בעולם. וזה הענין מה שנאמר (בראשית מז, כז-כח) וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד וַיַּחֲזִי יַעֲקֹב. שזהו חיותו שיהיה בני ישראל פרים ורבים בנים ובני בנים.

L

וזהו שנאמר (בראשית יב, ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְגו' וְאֵת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרֶן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן. הנה הפירוש 'רכוש' הוא המצות אשר רכשו וכן הנפש אשר עשו מכח קדושת המצות עד היום, כי כן כתיב (תהלים פה, יד) צַדִּיק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. לכך כל המצות הלכו עמהם וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן, כי 'הכל מעלין לארץ ישראל' (כתובות קי, ב) - כל המצות עולין דרך שם. ואברהם אבינו ע"ה הוא היה הצדיק ראשון בעולם לכן העידה התורה עליו בזה. וזה הוא כִּי מִלְּאָכְיוֹ יֵצְוֶה לָךְ (תהלים צא, יא). שהמלאכים הם מהמצות אשר יצוה לך, והם לשמךך בְּכָל דְּרָכְךָ כמו שביארנו. וזהו אור המקיף של האדם בבחינת גוף כנ"ל.

לא [א] וַיִּלֶךְ מִשָּׁה!
כל ישראל. [ג] ד
יְשֻׁמִּיד אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל
עַבְר לְפָנָיו

[א] וַיִּלֶךְ מִשָּׁה וַיֵּד
לוֹמַר, כִּי
בְכָל דְרָא וּדְרָא, כִּמְ
כֵּן, בְּכֹהֵנָה רְבוּת) 'משו
שנתחדשו דברי הו
בבחינת משה. ולזה
שכבר הלך משה ל'
מקום וַיִּדְבַּר אֶת הַדָּ
דברי תור

[ג] ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא
מֵה שְׁכַתּוֹ
לְפָנֶיךָ. דהנה כשה:
על בני ישראל [ע
לדקדק על מעשיה
מעורר גם כן למעג
יה) - כידוע מה ש
'מעביר ראשון רז
שהצדיק אינו

אמנם אין מדות
צדיק אשו
אשר מי שפגם מעו
אי אפשר להתקרב
איש אלקים מוה'
היה קדושתו גדוי
לדבר עם המסתו
דקמרתחא ליה. וי
עינו ומלמד זכות
לזכיות. ולזה כיוון
עבר לְפָנֶיךָ - פירו
ואמר יְהוֹשֻׁעַ הוּא
כן במעשיהם וי

ח"ה ר"י שלמה הכהן זצ"ל מרזאנסק
א"י חנון הוצגה סטניא ח"י

יז: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

בתחלה כי אלה תשלו - והכי קאמר קרא ולך ה' האדם
ליכנס לפנים משרתה הדין כשאלה רואה שאין
העולם מתקיים כששאלם לאות כמשארו :

שלש עשרה מדות - למד רבינו ע"ה דהיינו ששמו הראשונים
הם שני

מדות* כדמתיקין
הכא אתי ה' קודם
שישאלם לרחם עליו
ואלי מרחם לאחר
שישאלם אם ישוב
ה' עמו כרחמי
הוא ולא כרחמים
שהוא מדת הדין
עון ופשע והפלה
וקנה הם נתיים
בד' מלות' בימות
כפ"י שני עשרים
(דף נ"ה ט"ז)
דשעתי אל
זדונית פשוטי אל
המדדים והמלות
אלו השגות
ובמגלת ספרים
דריבוי נסיחין
מנה שם הראשון
שם פסוק בין
השמות
דתי קאמר קרא
הקב"ה ששמו ה'
קרא ה' רחום
ותנו ועל רחמי
לאליהם מנה
בשתי מדות דעל
השם היינו מדת
אחת לאלפים מדת
אחרת שמה
טובה מרובה מדת
מחול על מדת
פרענות דהאם
כספי על רביעם
והאם קנינו
לאליהם :

ושב ורפא לי -
השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

רבינו הגאון
ע"ה לוי שכתב על פסוק
ליטת (עבור על משע)
לכארת נחלתו. לפי
שכתיב עשש כשירים
כמו אדם נושא ולא
כעוק: רב הונא ורבי
אבהו רב פאז צביתו
לה ורחמי כחבר
הכתיב (ה' ה' ה' ה')

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

השון קרא רשעה
כדליתא פרק שני
דמעילה (דף י"ז):
אשר לא ישא
פנים :

לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

מוסף רשמי
לגדורם. בית ועוד שדמי
גתפסו על דבר אחד: זו
תפילה שלימה. נחמיו:
ובשמחת חולין פרק ה'
הוא לזון נפשות (פ"ג)
(ת"ה)

וְאַכְלֹתֶם לְשִׁבְעַת יָמֵי וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטַּח
 עֲלֵיהֶם זֶה וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֶּאֱכַל →
 בַּשָּׁנָה הַשְּׂבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע

פְּמִשְׁבַּע וְתִתְּבוּן פְּרִחְצֹן עֲלֵיהֶם:
 כִּי וְאֲרֵי תִמְרוּן מֵא נִיכּוֹר בְּשִׁתָּא
 שְׂבִיעִיתָא הָא פָּא נִזְרַע וְלֹא

לקט בהיר

רש"י

לבטח עליה. שלא תדאגו משנת צלורת^(י): שהקב"ה נתן לה לארץ השמיטות והם שלה לנוח בהם, ואם
 גזלו אותם ממנה צריכים להגלות כדי לשלם לה חובותיה
 אף בתוך המעים תהא זו
 (ג"א): (בה) תיבה זו פירושו לשון מניעה ועזירה, ונאמר
 על הרעב שזא ע"י עלידת גשמים, כמו (ירמי' י"ז ח') וצננת צלרת לא ידאג, ובהכרח לפרש כן, שהרי הצטחון מבחון מן
 האויבים כבר נאמר בפסוק הקודם, א"כ צטחון זה ודאי שיהיו צטוחים צפרנסה, ולזה מביא רש"י צדיבור המחליל ונתנה
 הארץ, לומר שהצטח יבא מחמת שהארץ נתן פריה בכל שנה בשפע ולא יעלה על דעתכם לדאוג, ולזה מפרש רבינו קודם
 וישבתם לצטח ואח"כ ואכלתם לשבע שלא על הקדרה, שלא מפני שאכלתם לשבע יהיה הצטחון, אלא מקושר למעלה שמפני
 שהארץ נתן פריה מפני זה וישבתם לצטח, ואחר כל זה קשה מה זה צרכה ואכלתם לשבע, פשיטא אם יהיה די וצשפע
 שתאכלו לשבע, בשלמא בלא זה היינו אומרים שפירושו הוא מאחר שהארץ נתנה פריה בכל שנה ושנה אינכם צריכים לאזור
 ולהזניע לשנה הבאה ותאכלו א"כ לשבע, אבל אחר שפירשנו שזה כוונת הכתוב באומרו וישבתם לצטח א"כ ב' פעמים למה,
 לזה תירץ שפירושו שאף בתוך המעים יתבצר אוכל קמעה והוא שבע (מ"ל), או אפשר פשוט שרצון רבינו להסמין ב'
 המאמרים וישבתם על הארץ וישבתם לצטח, כדי להראות החילוק ביניהם שזה צטח מבחון וזה מצפנים (בא"י), גם אפשר
 שטעות הדפוס הוא לעשותם לב' מאמרים, וכולו מאמר אחד ולשון רש"י הוא ונתנה הארץ וגו' ולא לשון הכתוב, כלומר צטח

אור החיים

שהלא חמלא (כתובות קי"ג). שגער החכם צארץ ועלרה כחה ולא נתנה פירותיה אחר כך כסדר הראשון, והרואה פירותיה אחר גערתו ולא קודם יחשוב כי הוא זה כחה:

ואכלתם (לשבע^י). אולי כי ללד שאמר ונתנה הארץ פריה שהוא בגבול האחרון צטחון הפירות וטעם הפירות, ללד זה אין אדם יכול לאכול מהם כדי שציעה, וזה הוא מדברים הנרגשים כפי הטבע, לזה הצטיח ה' כי יהיו הפירות באופן שיאכלו מהם (לשבע^י):

ב. וכי תאמרו וגו'. פשט הכתוב הוא עז"ה וכי תאמרו מה נאכל, וללד שיש צמשתמות מאמר זה ב' דרכים, הא' הוא טעם שלילת הרצון בדבר זה שלא יזרעו וכו' שאם כן מה נאכל ובהכרח לזרוע לחיותנו על האדמה, ודרך ב' הוא שאלה על הנסבב מקיום מצוה זו מה נאכל כיון שלא נזרע, לזה בא הכתוב ופירש הכוונה במאמר מה נאכל צמה שגמר אומר הן לא נזרע וגו' פירוש

וישבתם לצטח וגו'. והגם שכבר אמר בפסוק שלפני זה וישבתם על הארץ לצטח חזר לומר כן, להצטיח שלא יסובב הפלגת שצח

אור בהיר

טובה. (מז) מה מוסיף ברכה זו פשיטא כשיהי' להם די שיאכלו (לשבע). (מח) הגם שיהיו מתוקים ושמנים. (מט) אולי כוונת המחבר ז"ל לפרש חכמת על הארץ בשביל הארץ, וכן עליה יהיה פירושו בשביל הלחם ופריה הנזכר בסמוך. (נ) שלא רק שלא יקחו הארץ מידם, אלא גם פירותיה לא יזרעו. (נא) פסוק זה מקושי הבנה, שלכאורה אם יהיו שמחים בחלקם ולא יאמרו דבר לא יזרעו אלא הם הברכה בממ"י, ועוד למה האריך בלשון השאלה הן לא נזרע וגו', וכי לא ידענו טעם השאלה. והתירץ שבאם לא יאכלו דבר ויצטחו וישמחו בחלקם פשיטא שיהיה להם הברכה, אלא אפי' ישאלו שאלות רק שיהיו באופן הנאות גם אז יזרעו אלא הם הברכה.

וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתְנוּ: כֹּא וְצִוִּיתִי
 אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית
 וְעָשִׂתָּ אֶת־תְּבוּאָהּ לְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים:
 כֹּב וְזָרַעְתָּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת

נִכְנֹשׁ יָת עֲלֵתְנָא: כֹּא וְאֶפְקֵר יָת
 בְּרַכְתִּי לָכֹן בְּשָׁתָא שְׁתִּיתָתָא
 וְתַעֲבֵד יָת עֲלֵתָא קְתִלַת שָׁנִין:
 כֹּב וְזָרְעוּן יָת שְׁתָּא תְּמִינְתָּא

לקט בהיר

רש"י

זכרה (ח"ט): (כ) ולא נאסף. אל הבית^(ט): את
 תבואתינו. כגון יין^(ט) ופירות האלן וספוחין^(ט)
 הצאים מאליהם (ת"כ - פסחים י"א): (כא) לשלש
 השנים. למקלת* הששית מניסן ועד ר"ה ולשביעית
 ולשמינית שחרעו (בשמינית) צמרחסון ויקלרו
 שינוי נסחאות לקט.

זה כן פירושו אבל בטעם זה כן פירושו, והוא על אופן שפירש
 רבינו צפ"י ואלא כ"ע ו', או צפ"י יתרו י"ח כ"ו, וכן דרכו
 במקומות רבים (בד"א): (בז) כבר ידענו שמינת אסיפה
 משמש בכתוב צ"י שימושים, פעמים הוא ענין קיבוץ דבר
 הנחפור לאספו ולקבצו למקום אחד, וכאן צהכרם שאינו כן
 אלא פירושו כניסה לבית מבחוץ, שהלא הקיבוץ אינו נאסף
 בפירות שביעית, ועוד מה נפ"מ לענין שאין לו מה לאכול אם
 הוא מפוזר או מקובץ, השאלה היא שאפילו נמח מאליו או
 נריכים להפקירו וצוה אין לנו מה לאכול, ומה שאמר הכתוב ולא
 נאסף פירושו לאסוף כדרך בעל הבית, אבל להכניסו עד
 זמן הביעור מותר כמו שביארנו כל זאת לעיל (מ"ל): (בז) מה שפרט
 היין לבדו ולא כללו בפירות הארץ, משום שבזאת
 הכרם הוא היין ולא הענבים משא"כ שאר פירות (נח"י): (גח) בגמ'
 ו"ל א"ר עקיבא וכי מאחר שאין זורעין מהיבא
 אוספין מכאן לספיחים שהן אסורים ופי' רש"י למה נאמר ולא
 נאסף מאחר שאין לנו זורעין מה יאספו לימד על הספיחים
 שאסורים, וה"ק הן לא זורע והגדילין מאליהם לא נאסף עכ"ל,
 וכבר אמרנו ששיטת ר' עקיבא לאסור הספיחים מן התורה,

אור החיים

חוליא למחה כמדי שנה בשנה, ולא ולמד מקצ
 חטים שבעליה (תענית כ"ד), ועיין מה שפירשתי
 בפסוק וכי יש לי כל (צראשית ל"ג י"א):
 לשלש השנים. פשט הכתוב הוא לשנה עלמה
 שהיא ששית ושנת שביעית ושנה שמינית,
 עז"ה מחודש סיון של שנה ו' עד חודש סיון של ז' ושל
 ח' הרי צ' שנים, ומחודש סיון של ח' עד סיון של
 חשיעית הרי ג' שנים^(ט), והוא מאמר הכתוב עד
 השנה החשיעית ולא עד תחילתה של ט' אלא עד צא
 תבואתה^(ט) הרי ג' שנים מיום ליום, והולך הכתוב
 לפרש לבל תחשוב שמקלת שנה חשוב שנה^(ט):
 כב. וזרעתם את השנה וגו'. הולך לומר

לא שאנו אומרים מה נאכל לחם טעם לשלילות קיום
 מלוא זה אלא הן אנו מקבלים לא זורע וגו' אלא כבן
 שאומר לפני אביו מה נאכל אז וליחי וגו', אבל אם
 תהיה כוונתו במאמר מה נאכל לדרך הא' אז לא יאו
 ה' אחס את הצרכה:
 כא. וצויתני את צרכתי וגו'. צרכה זו אינה
 צלומת שכר הצביח ונחנה הארץ
 פריה שהוא גבול שגבל ה' בכחה, אלא שמצביח
 צרכת התבואה ככד קמת הצרפית (מלכים א' י"ז)
 וכשמן אשת עובדיה (מ"צ ד'), והוא שדקדק לומר
 ועשת את התבואה^(ט) פי' הצרכה שינו ה' תעשה
 ריבוי בתבואה כדי שתספיק לג' שנים הגם שהארץ

אור בהיר

גב) ולא אמר ויעשה תבואה, שאז יהיה הפי' הארץ יעשה תבואה, או השנה הששית, ומאמרו את התבואה בה"א הידועה פירושו את
 התבואה שכבר נמחה. (גב) שאם כפי' רש"י ו"ל אין כאן ג' שנים אלא ב', שכל שנה ושנה מגעת התבואה עד צא החדשה
 לבית. (גד) תבואתה של שנה הט', שעל פי פשטות נמשך חיות תבואתה על שלפניו, ולא על שלפני פניו כפירש"י ו"ל. (גה) פי'
 בשלמא לדרבינו שבאמת יהיה על ג' שנים שלימים, צריך הכתוב להאריך לשלול שנאמר מקלתו ככולו, משא"כ לרש"י ו"ל שבאמת הג'
 שנים הם רק במקלת כל הכתוב הוה מיותר, שפשיטא שיאכלו צחי שנה הח' מן התבואה של ששית, שאל"כ הרי אפי' במקלת אין כאן ג'

ותיבדון מן
 שתא תשיע
 צניסין^(ט) (ח"כ)
 הסכות של
 שמינית לחוק
 צגרנות וצתה
 שהיתה לריג
 השמיטה הש
 שנים רזופה
 הסמוך שיהיה
 לשון הכתוב, ש
 החטים ונחמו
 עד סוף השנה
 ורעו לאנכס וא
 הכתובים צ"י ז
 השביעית וכל ה
 וכו' וכוון: כ
 והשאלה מה נל
 בשנה השמינית
 תבואת שנה הי
 תדאגו שצרכת
 לאכול שתבואת
 אפילו ספיחים
 והרמב"ן ו"ל ה
 דעת זקנים מצו
 הרי לפניהם רי
 מה שמירץ הול
 קניי, ללד ש
 שיאמר האו
 למה יעשה
 לשמינית, לז
 שנים. (גז)

14

ליהושע ויהושע לא היה זכחו כ"כ כמו משה רבינו ליקח זכה עצמותו התורה ממשה לזה היה צריך משה למסרה לו זכה מסירת נפשו הגדולה ומסרה לו זרוב קדושתו הגדולה במס"נ עליו (עי' תנחומא בשלח י) * ויהושע כשלמדה לזקנים לא היה יכול לעשות מס"נ גדול כמו משה רבינו למסור להם כל התורה כמו שמשה למדו לכך לא נאמר ומסרה אלא לימד להם התורה כפי כחם לקבל דור אחר דור תשו כחם ולא נאמר זהם לשון מסירה. והדר אלא נציאים לכה"ג נאמר לשון מסירה שכן הוא הדרכ הטבע שדברי היורד בטבעו לסוף הדבר ההוא נתעלה ועולה למעלה כמו הגלגל הדבר שהוא למטה אותה הדבר בעצמו חוזר ומתעלה לזה אלא הנצי"א כבר היה להם כח זה למסרם לאנשי כנה"ג זכה מס"נ. נמצא ממילא אלא משה מהשי"ת ז"ה אין שייך ממילא לשון מסירה כלל כ"א קבלה אשר קבלה מפי הגבורה מחמת שהיה ענוותן גדול וזהו משה קבל תורה מסיני זכה שלמד עצמו מהר סיני שנתן השי"ת התורה עליו מחמת שהוא נמוך מכל ההרסי" * וזהו וידבר ה' אל משה זכה סיני לאמר פי' החזק עצמך צמדת הר

סיני ועי"נ תוכל לומר לישראל התורה הקדושה בגודל קדושתך וק"ל *
7 ובי תאמרו מה נאכל בשנה בו' וצוויית את ברבתי לבם בו' * זשם אחי החסיד המפורסס' ויש לדקדק היות שהתורה ילאתה זכאן מדרכה שדרך הקר' לכתוב איזה יתור לשון בפסוק אפי' אות א' ועי"נ מתוך כמה קושיות אצל הקושי' לא נכתב בעצמה צמורה * וכאן נכתב הקושיא צמורה וטוב היה שלא לומר כ"א וזויתי את ברבתי וממילא לא יקשה לשום אדם לומר מה נאכל * ונראה שהשי"ת ז"ה כשצרא את העולם השפיע מטובו ליגרות מושכים שפע לזרכי ז"א ודרך השפע שלא להפסיק כלל אלא כשהאדם נופל ממדרגתו ואין לו זבחון צבורא ז"ה המשגיח אמיתי הן ומפרנס זריוח זלי הפסק כלל אז עושה האדם ההוא במחשבתו ההיא אשר לא מטוהר פגם חלילה בעולמות עליונים ומתישין כח פמליא' של מעלה ר"ל (עי' איכ"ר א, ג. וזוה"ק זא לז:) ואז נפסק השפע חלילה וצריך השי"ת ז"ה לזוות מחדש השפע שתלך כמו מתחילת הצריאה * וזה הוא וכי תאמרו בו' שהתורה

מלמדת לאדם דרכי י על אלהיו ולא יאמר חלילה יפול מן הצטו עושה פגם חלילה זכ לזוות מחדש * וכי כך ואז תטריחו אז תתנהגו כך ותצטחו השפע זלי הפסק

בי ימוך אחיך ומ ומכר לשון נתח העליון שממנו נחל למשל כאשר אנו מתחילת גידולו ה בעצמות האהבה זכ צגשמיות העולם אז עד אשר יפרד כולו וגם הנשמה היא העולם עדיין יש לה כי ממנה נחצבה ותו כשאדם נתהוה צגש ולצא שהם תרי סרו א, ה) צתאוותיו לכן הבורא וסובר בעצמ הזמן ותאוותיו הו מהשי"ת ז"ה וימו מג) וזהו ומכר מל גואלו הקרוב אליו

ט. עיין במגיד דבריו מצורע, היכל הברכה ע בשם הרה"ק מלעכאווי לשביעי של פסח מארי בלחזות בנועם לפר' וי פעמים בני אדם יש קו בני אדם אף שהם לוב שכנים ומקורבים לכן ב"ע... הכתוב מפרש וי יושבים בהם עד הגעו

ד. ראה כע"ז בפרשת שלח ד"ה וכי (שז). ושם כתוב "אבל אשר פקד משה לעשות לדורות הבאים אחריו, כודאי לא היה אפשר להכניס בלבם האש היראה ההיא שהיה בשעת הציווי מפי משה עצמו, ואעפ"כ עכ"פ צריך לעשותה ביראה ואהבה גדולה כל אדם לפי השגתו, והעיקר שיראה האדם שיהיה כל השגותינו לעבודת הבורא". ה. ראה פרשת לך ד"ה וילך (כ). "דעיקר הוא לעסוק בתורה בהכנעה, ומשה רבינו ע"ה היה עניו מכל אדם והיה מוכשר ומוכן לקבל התורה ע"י הכנעה שבו, מהר סיני, שהיה ג"כ בבחינה הכנעה כדאיתא במדרש כשראה הר סיני את משה היה רץ לקראתו והטעם מחמת שהיו שניהם בבחינת הכנעה" ע"ש, ובסו"פ תשא ד"ה ויהי (דיג:) "אמרו חז"ל הדים גבנונים ההר חמד אלהים שנתן הקב"ה על הר סיני מחמת שהוא נמוך מכל ההרים, ומשה היה מוריד ומשפיל עצמו שהיה עניו מכל אדם והיה מוכנע מאד יותר מהר סיני, לכן זכה ושני לוחות בידו שע"י הכנעתו היה זוכה להקדושה הגדולה הזאת", עיין שם מה שכתב אודות ענותנותו של מרע"ה. ו. ועיין להלן לקוטי שושנה ד"ה וזרח (תכב:) [שם מובא דיבור בשם אחיו הרב] גליוני מהר"י. ז. בדפוס סלאוויטא איתא "בפמליא". ח. ועיין לעיל פרשת בשלח ד"ה ויאמר ה' (קנו.) [ויאמר ה' אל משה כו'] הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, פי' הנני פירושו בדבר ההוה תמיד, כלומר שהשי"ת אומר מה שאחם אומרים שצדיקים לפרנסה, אני תמיד בכל עת מוכן ומזומן לפרנס ולתת לכל איש מידי יום ביומו פרנסתו מהשמים, ויצא העם ולקטו כו' פי' אך כשאדם הוא מחוסר הבטחון ויוצא מהגדר הנכון והראויה לבטוח בה', ולקטו דבר יום ביומו פי' צריך להתחדש אליו הלקיטה מחדש, כי אם היה בוטח בלב נאמן היתה פרנסתו מזומנת לו שלא בצער ועברות כלל, כי אם כמטר הזה ההולך שלא ביגיעה, וזהו ויצא העם ולקטו כו' גליוני מהר"י. ועיין בבאר משה פרשת פקודי, מובא בלחזות בנועם לפרשת אמור ד"ה אכן (רנט).

ספר נועם אלימלך
 כתיב ל אלימלך מליצנסקי זצ"ל
 יוצא לאור על ידי מכון סיון יב"ר

מלמדת לאדם דרכי השם שיהיה שלם בצטמונו על אלהיו ולא יאמר כלל מה יאכל כי כאשר חלילה יפול מן הצטמון לחשוב מה יאכל הוא עושה פגם חלילה בהשפעת וטירתו כלפי שמיא לזוות מחדש * וכי תאמרו פי' כאשר תאמרו כך ואז תטריחו אותי וזויתי כו' אלא לא תחנהגו כך ותצטמו זה' צכל לצצכם ואז תלך השפע עלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל זה * L

בי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו * כו' פי' ומכר לשון נתמכר. מאחוזתו הוא העולם העליון שממנו נחצב והוא אחוזתו באמת. למשל כאשר אנחנו רואין בחוש שהאדם מתחילת גידולו הוא מקושר מאד באצו בעצמות האהבה וכל אשר יגדל ויתחזק שכלו בגשמיות העולם אז נפרד מעט מעט מאצו עד אשר יפרד כולו ויא לא מאצו וידמה כאחר * וגם הנשמה היא כך שמתחילת בואה לזה העולם עדיין יש לה התקשרות בעול' העליון כי ממנה נחצבה ותרצה בעבודת הצורא ואח"כ כשאדם נתהוה בגשמיות העוה"ז וישים עינא ולבא שהם תרי סרקורי דחטאה (יושמי צרכת א, ה) בתאוזתיו אז נפרדה מחשבתו מעבודת הצורא וסובר בעצמו שלא נברא כ"א להבלי הזמן ותאוזתיו הגשמיים ונתמכר ונתרושש מהשי"ת צ"ה וימוכו בעונם (ע"פ תהלים קו, מג) וזהו ומכר מאחוזתו. ומה תקנתיה וצא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו והוא

הנדיק הקרוב אליו בג"ע בהתקשרות נשמתו משורש אחד. וגאל את ממכר אחיו שייטיעו ויעזרהו לפרוש עצמו מהעולם השפל הזה ולדבק עצמו בעולמות עליונים * וזהו פי' הפסוק (משלי כו, י) טוב שכן קרוב מאח רחוק שכן קרוב הוא קרבת הנפשות אעפ"י שהם צוה העולם כרחוקים זה מזה אצל הם קרובים בעולם העליון זה הוא יותר טוב מאח רחוק ממי שהוא אח בעוה"ז והוא רחוק ממנו בעולם העליון שזה אינו יכול להועילו כלום כ"א הנדיק אשר הוא אחו עמו בשורש אחד זה הוא גואלו באמת. וזהו וגאל את ממכר אחיו וכלעילי *

ובי ימכור בו' עיר חומה בו' * נ"ל ע"פ דאיתא בזהר הקדוש (בהר קח:) דהתורה נקראת חומה וזהו והמים להם חומה מימינם (שמות יד, כג) פי' זהו התורה הנקראת חומה וגם מים (צ"ק יו.) והיא חומה לישראל ע"ד הכתוב (משלי ג, טו) אורך ימים צימינה ובשמאלה כו' * וזהו וכי ימכור בית מושב עיר חומה פי' אם יתמכר אדם את מעשיו חלילה מאצו שבשמים לעבור על מצוותיו ותורותיו הקדושה הנקראת חומה כנ"ל * ואמר הכתוב והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו ר"ל אעפ"כ אל יתייאש מלחזור בתשובה ויכול עדיין לגאול נפשו בתשובה ומע"ט אפילו אם עבר ושנה והרבה לעשות הרע צעיני ה' כל ימי חייו אעפ"כ שערי תשובה לא ננעלו (מדרש

ט. עיין במגיד דבריו ליעקב סימן קצז. בשפת אמת פרשת זו מבאר כוונת הענין ע"ש. וע"ע שפתי צדיקים פרשת מצורע, היכל הברכה על פסוק זה, ובשפתי צדיק לר"ה. דבריהם מובאים בלחזות בנועם. [בספר תורת אבות מובא בשם הרה"ק מלעכאוויץ זי"ע, שהרה"ק ר"ר זושא זי"ע שמע מאמר זה מפי אליהו הנביא זל"ט]. י. במאור ושמש לשביעי של פסח מאריך בענין זה, וראה שם מה שמביא בשם המחבר הק'. מובא בלחזות בנועם. יא. ראה מש"כ בלחזות בנועם לפר' ויצא בשם ספר אמת ליעקב. יב. ראה פרשת בא ד"ה א"י ואם (קמז:), "דאיתא בספרים למה פעמים בני אדם יש קרבות גדול ביניהם ומחבבים זה את זה עד למאד, ולפעמים כרוכים רבים אחר איש אחד, ויש בני אדם אף שהם לומדים מרחיקים עצמם זה מזה, הטעם הוא מחמת שבודאי בג"ע היו יושבים זה אצל זה והיו שכנים ומקורבים לכן גם בעה"ז הם מקורבים ומחובבים זה לזה.. הקרוב אל ביתו מפני שהיה קרוב אל בית מושבו בג"ע.. הכתוב מפרש ואומר על איזה בית אני אומר הקרוב אל ביתו, שזה חדר ששמו גוף כידוע, ששם הנפשות מנויים ויושבים בהם עד הגעת עת שיבראו ויבואו לעוה"ז", וע"ע פרשת ויחי ד"ה ויחי יעקב (קג:).

(ו, כא) ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה. בשם הרב הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלאמשוב זצלה"ה, אמר הקב"ה לנח שהוא בחי' צדיק, וכן אומר הקב"ה תמיד להצדיק, ואתה קח לך, להודיע שהכל עומד לפני הצדיק, ואין חסר כי אם רצון שירצה ויכין עצמו ליקח, כאלו הדבר עומד לפניו מוכן, ואומר והיה לך ולהם לאכלה פירוש שהצדיק צריך ליקח לעצמו

ולהשפיע עור לכל העולם, ולפרנסם בהשפעה טובה ומרובה ממקור הברכות, כי לאו כל אדם זוכה שתהיה פרנסתו מצוי לו כמ"ש (קידושין פ"ב:): הרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי, אבל הצדיק שלא פגם יקח לעצמו וגם לכל העולם.

יד אהרן¹⁰

→ (ו, ז) ויבא נח אל התיבה מפני מי המבול. בשם הקדוש רבינו

מאן מלכי

ובאמצע האותיות, ולמעלה מהאותיות, וכן תגין למעלה, וז"ש תחתים שנים ושלשים תעשה.

ובספר גדולת מררכי פרשת נח: דהנה כשארם עומד להתפלל צריך להתיישב את עצמו מקודם לפני מי הוא עומד, וצריך לידע שפלות עצמו ויעמוד באימה וביראה, ואז יוכל לדבר דיבורים בקדושה ובטהרה, כאשר נדפס בשם הרב המגיד ר' מיכל מיאמפולא צהר תעשה לתבה, צוהר לשון בהירות היינו שיעשה לכל תיבה אור ובהירות.

יב. ובנו הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע כותב בספרו אור יצחק פרשת נח: ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה, אחיי אהוביי ראו מה שהאיר לנו התורה הקדושה, שהפסוק הוא מלא פליאות ומה זה ואתה שהוא דיבר עם נח והל"ל קח לך מכל מאכל, ותיבת מכל גם כן מיותר, ותיבת לך גם כן מיותר והיה די לומר קח מאכל, ועוד אשר יאכל ג"כ מיותר, ועוד מה זה הלשון של ואספת אליך שזה מובן ממילא, ועוד והיו לך ולהם לאכלה בוודאי מיותר, כי בלתי אכילה אי אפשר, והיה די לומר קח מאכל אל התיבה, והספר תורה כשמיותר אות אחת היא פסולה, ועוד מה זה שנאמר ויעש נח כאשר צוה אותו אלקים כן עשה, ומשמע שלא עשה זה אך מצד שצוה אותו אלקים, ובלא זה לא היה לוקח מאכל, וד"ל.

אחיי התורה הקדושה היא עצמותו יתברך, ועל ידי התורה וצדיקי הדור אנתנו דבקים בו יתברך ממש, וכמ"ש (חגיגה יב:): עמוד אחד בעולם וצדיק שמו על הצדיק העולם עומד, ומצד הדינים אין העולם יכול לקבל השפע מן הבריכה העליונה, ועל ידי הצדיק שהוא הצנור המקבל ומשפיע לעולם כמ"ש בגמרא (ברכות יז:): כל העולם לא ניוון אלא בשביל תנינא בני, ובאמת הצדיק הוא ממאס ברברי גשמיות, וזה הצדיק שעושה בכל אלה מה שאנחנו עושים, היינו אכילה ושתייה ומשגל, ובמחשבתו הטהורה הוא מקושר באין סוף האמתי ומקשר כל אלה להמקור, הוא המקבל ומשפיע.

וזה שאמרנו הוא ישופך ראש, היינו הצדיק שהוא בחינת ישראל, שתיבת ישראל הוא לי ראש, שכל דברי הגשמיים שעושה הצדיק, בראשו הוא מקושר באין סוף אמתי, ואמר להנחש הוא ישופך ראש וד"ל, וזה לי ראש, שהראש של הצדיק הוא לי, וזהו עבודה תמה שמרמזה לנו התורה הקדושה, אבל הצדיק שיושב סגור ומסוגר ואינו נהנה משום דברי העוה"ז אין עבודתו תמה ואינו יכול להשפיע כל כך, כמ"ש בפרשת וישלח אצל יעקב שאמר עם לבן גרתי ע"ש באריכות, לכן הצדיק צריך שיהנה מדברי העוה"ז, וכל עשיותיו הם בקדושה ובטהרה לזה הוא הצנור לקבל ההשפעה ולהשפיע בעולם, וד"ל.

וזה ואתה, הוא בחינת צדיק, כמו ואתה תצוה, ואתה צדיק על כל הבא עלינו, הוא, ואתה קח לך מכל מאכל, שכל דברי עוה"ז נקרא מאכל כמו אכלה ומחתה פיה (משלי ז כ), כי אם הלחם אשר הוא אוכל (בראשית לט ו), ומאכל נקרא תענוג ויתוד כמ"ש הוזה"ק (זח"ג רכו). אכלו ריעים שתו ושכרו דודים זו ק"ש וד"ל. וכן ואתה צדיק קח לך מכל מאכל הוא מכל דברי עוה"ז, ואשר יאכל סתם, ואספת אליך כל התענוגים הם אליך באסיפה שהוא לשון טהרה, כמו ואתה תאסף (במדבר יב יד), ויהיה לך ולהם לאכלה, אתה תקבל ההשפעה ותשפיע לכל הברואים, ובזה יבא לנכון הפסוק ויעש נח כאשר צוה אתו אלקים, הוא הצדיק הדור כאשר צוה אותו אלקים כן עשה ולא להנאת עצמו למלאות תאוותו כמו שהמון עם עושים, ודוק והבן.

כ"י ית"א מיכל זצ"ל מ"מ זק"ק זלאמשוב

מבין כבוד אהרן

ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ל, ויבא נח וגו', ופירש"י ז"ל אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול, עד שדחקהו המים עכ"ל. והלא פלא גדול לחשוד את נח הצדיק שהיה מקטני אמנה בהשי"ת ח"ו, ונ"ל דהנה תיבת אמונה יש לו שני פירושים, א' כפשוטו האמנת הדבר שבוודאי יהיה כך, עוד יש לומר אמונה מלשון ויהי אומן את הדסה (אסתר ב), והוא לשון המשכה וגידול, כי באמונה יש כח זה שעל ידי האמונה יומשך הדבר הזה ממקורו ויבוא, היינו ע"י שהוא מאמין בהשי"י ובוטח בו באמונה שלימה על שום איזה דבר, אז נמשך הדבר ההוא ובא בשלימות.

לכבו ובכל נפשו בתמימות כדרכו הטוב מאז ומקדם, אך בדבר זה היה ירא להאמין באמונה שלימה בכל לכבו, כי אולי יהיה הוא הגורם להבאת המבול, היינו ע"י שלימות אמונתו יומשך בוודאי מזה הבאת המבול, ולא היה יודע איך ליתן עצות כנפשו מה לעשות, וזהו שפירש"י ז"ל מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין, ר"ל באמת היה מאמין, רק שירא להאמין בשלימות שהשי"ת יביא המבול, כי אולי יהיה הוא הגורם לזה וכנ"ל, עד שדחקהו המים כו', והבן היטב ודפח"ח.

אוהב ישראל¹²

L

והנה נח הצדיק בוודאי האמין בשלימות ככל אשר דיבר אליו השי"ת, ככל

(ח. א) **ויזכור אלהים את נח ואת כו' עד וישוכו המים.** בשם אביו

מאן מלכי

יג. ובנו הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע, כותב בספרו בזה"ל: ויבא נח ובניו אתו אל התיבה מפני מי המבול ופירש"י ז"ל נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין עד שדחפהו המים אל התיבה, ואיך שייך שלא האמין שיבא מבול, ומשמע שלא האמין בה' והא היה צדיק תמים, ובוודאי כוונת רש"י לא היה עפ"י פשטות שמקטני אמנה היה ח"ו, ובוודאי האמין בה' שיבא מבול, ועפ"י האמת כמו שאמר אבי הקדוש ז"ל אמונה הוא לשון המשכה, כמו ויהי אומן את הדסה, אמונה הוא הצינור, האדם כמו שהוא מאמין כך יכול אדם להמשיך אליו כל הטובות וכל הברכות מן המקור, והוא דבר עמוק, וכמו שאמרו (יל"ש משלח ר"מ) שלא נגאלו ישראל אלא בשביל אמונה, לזה אמר משה (שמות ו יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמענו פרעה, והוא פלא מרע"ה אדון הנבואים אמר לכביכול ב"ה, איך ישמענו פרעה, דבוודאי ידע היטב שכביכול ב"ה הוא הכל יכול וישמע פרעה בע"כ, וישלח את בני ישראל, וזה שאמר ואיך ישמענו פרעה, כוונתו היה בזה שאמר לא נגאלו ישראל אלא בשביל האמונה, ומקוצר רוח ועבודה קשה כתיב ולא שמעו אל משה, לזה אמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמענו פרעה, והוא בלתי אפשר שישלח מצד שהגאולה הוא בזכות האמונה, וכמו שאמר אבי ז"ל, והם לא יאמינו לי ואיך ישמע אלי פרעה שישלחם ואני ערל שפתים שאין לי צורך לדבר אל פרעה, כי זאת ידע שפרעה בוודאי ישלחם בעל כרחו וישמע תיכף, אך באופן זה כשישראל יאמינו לי וישמעו אלי, וישמע אלי פרעה בוודאי, אבל כמ"ש שהם לא האמינו לי ולא שמעו אלי, איך יכול להיות שישמע פרעה, דהוא בלתי אפשר וד"ל, ורצונו היה שכביכול ב"ה ישפיע לבני ישראל אמונה שלימה שיאמינו שיוציא אותם מארץ מצרים, וממילא ישמע אליו פרעה והבן.

ויבא לנכון מה שפרש"י ז"ל שנת מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין, ואמר המדרש שמשא אמר לנח אני גדול ממך שהצלת את דורי ואתה לא הצלת את דורך, ובאמת נח איש צדיק תמים היה ובילתו היה להציל את דורו כמ"ש אמונה היא המשכה, לזה הכניס א"ע בקטנות האמונה ולא היה מאמין שיבא מבול, בכדי שלא להמשיך המבול, ולא רצה לכנס אל התיבה, ואמר כלבו כביכול ב"ה רוצה להציל אותי ולא האמין שיבא מבול ובוה יציל את דורו, לזה כוון רש"י ז"ל שהיה מאמין ואינו מאמין בזה העצה יציל את עצמו ואת דורו וד"ל, וזה שאמר לו משה אתה לא הצלת את דורך, ובאמת בזה העצה יכולת היה בידך להציל את דורך, אך בזה

הה"ק רי"מ זצלה"ה הארץ הרי הי' כולו צריך עוד רוח הרי לעשות שלא יהי' ע שהתורה לומד את הא וכשרוצה לילך בדו להרחיק הארציות מו אכילה ושתייה וזיווג בהדרג' לשמור א"ע ו הרב ר' זאב מזיטאנו ע"פ (במדבר י"ג) ארץ לשון כליא יושביה ל'

שהאמנת קצת המשכת את דורי, אבל אתה האמנה ברוח קדשו שנת מקטני אב

והצדיק רבי יהושע ה עצומה איך שייך לאמר על הקדוש מורינו יחיאל מיכל את הדסה, ובאמת הוא כך ו אז על ידי אותו האמונה יכו ישראל ממצרים אלא משכו ובוודאי נח מתיירא להתמיד ימשיך ויקרב שיבא המבול כי ראה כי כלתה עליהם הו אמונתו, מאמין ר"ל אמת ש המים, וראה שהגיע עת בא

ועיין עוד לקמן בפרשו אל הארץ.

יד. ועיין בהגהות ברזין ד ואומר שבכ"י שתח"י המאיר, ובאם היה בשם א עצמו, ועי"ש עוד בהגה"ה וסיים שם (בהגהות) שכוונ ובספר מים רבים מביא

תשתנה עם מציאות טבע האפשר, כן לא נחקר עליה איך היא שלא תשתנה עם התפלה. אבל נאמין, שכמו שלא תשתנה ידיעתו עם מציאות טבע האפשר כן לא תשתנה עם התפלה. ועם כל זה נאמין היות טבע האפשר נמצא אחר שהעיד עליו החוש, וכן נאמין היות התפלה מועלת לבטל הגזרה אחר שהעיד על זה החוש כמו שיבא. ואף אם לא נדע איך תסכים ידיעתו מבלי שנוי עם קבלת התפלה כמו שלא נדע איך תסכים עם מציאות טבע האפשר, לא מפני זה נכחיש מה שהעיד החוש שהשם יתברך יהיה נעתר אל המתפלל לתת שאלתו מאיזה מין שיהיה.

וזהו מה שהשיב אליפו לאיוב, על שראה שנטה לדעת הרשעים האומרים (איוב כא, טו): "מה-שדי כיינעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו", אמר לו משיב על דבריו (שם כב, יג-יד): "ואמרת מה-ידע אל הבעד ערפל ישפוט עבים סתר-לו ולא יראה" וגו'. כלומר: אחר שאתה נוטה לדעת הרשעים האומרים: "מה-נועיל כי נפגע בו" לבטל התפלה כדי שלא תשתנה ידיעתו, הנה בזה הדעת אתה בא לבטל ידיעת השם יתברך עם טבע האפשר כדי שלא תשתנה ידיעתו, וזהו שאמר: "ואמרת מה-ידע אל", ונראה בזה שדעתך לומר עולם כמנהגו נוהג. וזהו שקרא 'ארח עולם', אמר לו (שם שם, טו-טז): "הארח עולם תשמר אשר דרכו מתי-און, האמרים לאל סור ממנו ומה-יפעל שדי למו". הנה קרא 'מתי-און' - האומרים עולם כמנהגו נוהג, לפי שהם מבטלין כשרון המעשה והתפלה. וזה שסיים בדבריו (שם שם, כג): "אם-תשוב עד-שדי תבנה", (שם שם, כז): תעתיר אליו וישמעך" וגו', כאלו ירמוז בזה שסבת יסוריו היתה בעבור שלא היה מאמין שהצלחתו היתה מהשם יתברך כי אם ממנהג הטבע. "וכן יאמין ביסוריו, ועל כן לא היה מתפלל להשם עליהם. ויאמר אליפו שאם ישוב אל השם ויתפלל לפניו ויודה לו שהכל בא אליו ממנו, ישמע תפלתו וינצל מיסוריו ויצליחו נכסיו, ולזה אמר: "תעתיר אליו וישמעך" (שם שם, כז), "והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך" (שם שם, כה), כלומר: שעל ידי התפלה יהיו נכסיו מצליחין. וכן העיד הכתוב (שם מב, י): "ויי שב את-שבות איוב בהתפללו בעד רעהו". כי כשהאמין שהתפלה לשם תועיל ובעבור זה התפלל לפניו, מיד שב שבותו.

פרק יט

ענין הברכות שהנביאים והצדיקים והחסידים מברכין את האנשים, הוא דבר נבוכו בו המפרשים ולא העלו בידם דבר הגון. וזה, שהם אמרו לא ימלט הדבר מחלקה, אם שיהיו הברכות תפלה, או הגדת העתידות. ואם הם תפלה למה חרד יצחק חרדה גדולה עד מאד

שרשים

הרעים. (1) וזהו שאמר ואמרת וכו': הכתוב הנזכר. (2) וכן יאמין ביסוריו: שהם באין גם כן ממנהג הטבע.

על שברך לזולת עשו, ואמר (בראשית "ואברכהו גם-ברוך יהיה". יחזר ויתן ספק יותר ראוי שתהיה תפלתו נשג שנתקבלה על יעקב שהיתה במרמה. זה ואמר (שם שם, לו): "את-בכרתי לך (לו): "הן גביר שמתיו לך ואת-כל-אח שהיה מגיד בנבואה העתידות לבא ע

והרבה דברים נאמרו בזה. והיותו הוא דבר מרכב משניהם, מהגדת בנבואה העתיד לבא על המתברך ומה בנבואה שהאיש החזק יצליח בעב שפרים, או אם יראה שהאיש החזק יפרתו ולא תשכל. ועל זה הדרך א הדבר מצד התפלה יאמרו שהוא הג יאמרו שהוא תפלה. ולזה הדרך לנאמרות מפי הצדיקים והחסידים וכן יקשה לזה כל הברכות הנאמרו כלל, אלא אם תאמר שכל אלו דרך העתידות, ולפיכך חרד יצחק כל בנבואה מן הטוב העתיד לבא על לתמה אחר שהתפלה מועילה בבן מיעקב, כמו שיתפללו הצדיקים על הגדת העתידות ושלא הפסיד דבר את יעקב על הברכה שברכו אביו

והנראה לי בזה הוא, שענין הברכו הכנה אל המקבל שיחול השפע הא על המקבלים (בהדרגות) ואמצעי

פרק יט (א) וכשיקשה עליהם הדבר מצד זה כלומר מה שהקשו על הברכות מצד מתורן מצד השני שהוא הגדת העתידות וכן להפן

ספר העקרים

כ"ג. י"א אלכו נתי

בזמנו ספרי חזק. י"א

על שברך לזולת עשו, ואמר (בראשית כז, לג): "מי-אפוא הוא הצד-ציד" וגו', ואמר (שם): "ואברכהו גם-ברוך יהיה". יחזור ויתפלל על עשו כמו שהתפלל בתחלה על יעקב, שבלי ספק יותר ראוי שתהיה תפלתו נשמעת באחרונה על עשו שתעשה ברצון, יותר ממה שנתקבלה על יעקב שהיתה במרמה. ואם הברכות הן הגדת עתידות, למה נתרעם עשו על זה ואמר (שם שם, לו): "את-בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי", ואיך אמר לו יצחק (שם שם, לו): "הן גביר שמתיו לך ואת-כל-אחיו נתתי לו לעבדים". הרי לא עשה דבר מעצמו אלא שהיה מגיד בנבואה העתידות לבא על המתברך, ומה תרעומות יש בזה ליצחק ולא לעשו. והרבה דברים נאמרו בזה. והיותר נכון ממה שהסכימו עליו הוא, שענין הברכות כאלו הוא דבר מרכב משניהם, מהגדת העתידות ומן התפלה. על דרך זה, שהנביא יראה בנבואה העתיד לבא על המתברך ויתפלל בעדו להרבות הטוב ההוא, כאלו תאמר שיראה בנבואה שהאיש ההוא יצליח בעבודת האדמה ויברכהו הנביא שירבו תבואותיו מאה שערים, או אם יראה שהאיש ההוא יצליח במקנה יברכהו שירבה מקנהו שעור גדול תפלט פרתו ולא תשכל. ועל זה הדרך אמרו שהוא בכל שאר ההצלחות. (א) וכשיקשה עליהם הדבר מצד התפלה יאמרו שהוא הגדת העתידות, ואם יקשה עליהן מצד הגדת העתידות יאמרו שהוא תפלה. ולזה הדרך יצטרכו לחלק בין הברכות הנאמרות על פי הנביא לנאמרות מפי הצדיקים והחסידים שאינן נביאים.

וכן יקשה לזה כל הברכות הנאמרות לישראל מפי הכהנים, שאין בהן הגדת העתידות כלל, אלא אם תאמר שכל אלו דרך תפלה. ושל יצחק לפי שהיה נביא, היה בהם הגדת העתידות, ולפיכך חרד יצחק כל החרדה ההיא, מן העצבון שהיה עצב על מה שראה בנבואה מן הטוב העתיד לבא על יעקב (יורב הצלחתו על עשו שהיה חביב לו. ויש לתמה אחר שהתפלה מועילה בברכות למה לא התפלל יצחק על עשו שיצליח יותר מייעקב, כמו שיתפללו הצדיקים על המתברך על דם. ולמה לא אמר לעשו שהברכות היו הגדת העתידות ושלא הפסיד דבר בברכו את יעקב, וזה היה יותר ראוי כדי שלא ישטם את יעקב על הברכה שברכו אביו.

והנראה לי בזה הוא, שענין הברכות אינו הגדת עתידות כלל, אבל הוא תפלה עם נתינת הכנה אל המקבל שיחול השפע האלקי עליו. וזה, שהשפעים העליונים ישתלשלו וישפיעו על המקבלים (ב) בהדרגות (א) ואמצעיים, ובתנאים שיהיו המקבלים ראויים ועל יחס וסדר

שרשים

פרק יט (א) וכשיקשה עליהם הדבר מצד התפלה וכו': הצלחתו על עשו: שהיה מוצלח יותר מעשו. (ג) בהדרגות: כלומר מה שהקשו על הברכות מצד התפלה הוא מתורץ מצד השני שהוא הגדת העתידות וכן להפך. (ב) ורוב

לפי מדרגות המקבלים. (ד) ואמצעיים: על ידי אמצעיים, על דרך משל השפע בא מהשם יתברך למלאכים ומלאכים

שמור, (ו) ושיהיו עם זה מוכנים לקבול השפע ההוא. ואם יפסק ההשתלשלות מאיזה מהאמצעים, ולא יהיה היחס שמור או הסדר או יהיה המקבל בלתי מוכן, יתבלבל השפע או היחס ולא יחול השפע האלהי בהשתנות הסדר. ולזה צריך שיהיה במקבל הכנה כדי שיחול בו השפע ההוא.

ובשלא יהיה המקבל מוכן לקבל השפע האלהי, יוכן על ידי הנביא או על ידי הצדיק או החסיד, ויהיה המברך אמצעי בהורדת השפע ההוא. וזהו ענין סמיכת היד שהיו סומכין ידיהם המברכים על המתברכין, לתת הכנה אל המתברך שיקבל השפע או הטוב ההוא, וכאלו החסיד או הצדיק המברך הוא צנור להמשיך השפע האלהי על ידו. כמו שמצינו בענין הנבואה שהיתה שורה על ידי הנביא על הבלתי ראויים אליה, ובלבד שיהיה בהם קצת הכנה. אמר השם יתברך למשה (במדבר כז, יח): "קח-לך את יהושע בן-נון איש אשר-רוח בו וסמכת את-ידך עליו", וכפי מעלת הסומך או המברך תהיה מדרגת השפע המקבל. ולזה תמצא שאמר אליהו לאלישע כשאמר לו (מלכים ב' ב, ט): "שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך", והשיב אלישע (שם): "ויהינא פי-שנים ברוחך אלי", ואמר לו אליהו (שם, ט): "הקשית לשאול", שאי אפשר לאדם לתת הכנה אל המקבל יותר מהנמצא אצלו. ולזה אמר לו שאם יראה אותו אחר שיהיה לקח ממנו יהיה לו כן, שבלי ספק יהיה אליהו אחר הלקיחה במדרגה יותר גדולה ממה שהיה קדם לכן, ויהיה אז אפשר לו להשפיע עליו פי שנים ממה שהיה באלהו טרם הלקיחה, מה שלא היה אפשר לו להשפיע קדם שילקח. ולשון "הקשית לשאול" יורה, שאין פרוש "פי-שנים ברוחך" כמו "יכיר לתת לו פי שנים" האמור בבכור (דברים כא, יז), כמו שכתבו קצת המפרשים. שאם כן לא היה אומר לו: "הקשית לשאול", שהרי אלישע היה ראוי לנבואה מעצמו יותר משאר בני הנביאים, אף-על-פי שהם שמשו את אליהו קדם אלישע והיו מכינים עצמן לנבואה יותר ממנו, שכבר נאמר לאליהו בהר הכרמל (מלכים א' יט, טז): "ואת-אלישע בן-שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיך", ולמה הקשה לשאל כשיהיה הוא הבכור בכל בני הנביאים לקחת פי שנים כאחד מהם. אבל האמת הוא ששאל לו פי-שנים ברוח אליהו (במה שהיה קדם הלקיחה. וכן היה לו, שנסי אליהו היו שמונה ונסי אלישע ששה עשר.

וכן הסכימו רבותינו ז"ל בזה בפרק ראשון ממסכת חלין (דף ז, ב). וכן יראה מלשון הכתוב שאלהו היה נראה לאלישע אחר הלקיחה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל שהיה נראה לקצת

שרשים

לגגלים ומהגגלים לעולם השפל. (ה) ושיהיו עם זה מוכנים וכו': כי אף על פי שהמקבלים ראויים לזה אם אינם מוכנים גם כן לא ישפיע עליהם השפע האלהי כמו שנתבאר לעיל במאמר שלישי פרק י"א בענין אהרן ומרים ע"ש. (ו) במה שהיה קודם הלקיחה: שיהיה לו שפע יותר מאשר באלהו עצמו קודם שנלקח ממנו.

החסידים מחכמי התלמוד, אמר הכתוב נפלה מעליו וישב ויעמד על-שפת הירד המים ויחצו הנה ונהה ויעבר אלישע". בלבד, נראה שהמכה לא היה אלישע לו ועליו נאמר: "אף-הוא ויכה את המים" וכן מצאתי כתוב בשם קדומי המפרשים רוח אליהו על אלישע ונתקנים בו שהיה מעמו. וכן מצינו שאחר הלקיחה כתוב ע (יב): "ויבא אליו מכתב מאליהו הנביא מעשיהם.

וסמיכת היד שאמרנו, אין ספק שעל מי מי שיש לו הכנה מעטת, ולכן שם יעקב יותר מבמנשה, ולזה רצה שתחול הברך אצל במנשה למעוט הכנתו לקבל השפע עליו בברכת יעקב השפע שהיה אפשר וזאת היתה הפונה בברך הכהנים או המתברכים כפי הכנת כל אחד מהם, סמיכת היד. והיתה ברכת הכהנים לכו לקבל השפע מן היחיד, וזה שאי אפשרו שפע אלהי באמצעות הכהנים. ועל זה על ידם, כדי שיחול השפע באמצעותן עשר מהמאמר השלישי.

ואל תקשה עלי, איך אפשר שיהיה זה והוא יהיה עני ומצטרך לבריות, שכבר ואמרו, שאהני להו זכותא דצדיקי לאו ואחר שימשך השפע אל המתברך ב: המברך להפסיק השפע ההוא ושלא יח אלא כלי להגיע הברכה אל המתברך, וכאדם שהמשיך מי מעין המתגבר אל הממשיך לא יפסק הנחל הנמשך מהש

החסידיים מתכמי התלמוד, אמר הכתוב (מלכים ב' ב, יג-יד): "וירם את-אדרת אליהו אשר נפלה מעליו וישב ויעמד על-שפת הירדן, ויאמר איה יי אלהי אליהו אף-הוא, ויכה את-המים ויחצו הנה והנה ויעברו אלישע". שאחר שכתב "ויעברו אלישע" ולא כתב "ויעברו בלבד, נראה שהמכה לא היה אלישע לבדו אלא אליהו היה עמו שנראה לו באותה שעה, ועליו נאמר: "אף-הוא ויכה את המים".

וכן מצאתי כתוב בשם קדומי המפרשים, שאלהו נראה לאלישע באותה שעה, ואז נחה רוח אליהו על אלישע ונתקם בו שהיה לו פיישנים ברוחו, לפי שראה אותו אחר שלקח מעמו. וכן מצינו שאחר הלקיחה כתוב על יהורם בן יהושפט מלך יהודה (דברי הימים ב' כא, יב): "ויבא אליו מכתב מאליהו הנביא", שנראה שהיה אז נמצא בין האנשים ומתקן מעשיהם.

→ וסמיכת היד שאמרנו, אין ספק שעל מי שיש לו הכנה מרבה תועיל יותר מסמיכת היד על מי שיש לו הכנה מעטת, ולכן שם יעקב יד ימינו על ראש אפרים שהיה בו הכנה גדולה יותר מבמנשה, ולזה רצה שתחול הברכה על ידו עליו בעין יפה כפי גדל הכנתו אליה. אבל במנשה למעוט הכנתו לקבל השפע, הספיק לו שישית יד שמאלו עליו, כדי שיחול עליו בברכת יעקב השפע שהיה אפשר לו לקבל.

→ וזאת היתה הכונה בברך הכהנים את העם, כדי שיהיו אמצעיים לחול השפע על המתברכים כפי הכנת כל אחד מהם, והיו נושאים כפיהם בשעת הברכה שהוא כענין סמיכת היד. והיתה ברכת הכהנים לכלל ישראל או לצבור, לפי שהרבים יותר מוכנים לקבל השפע מן היחיד, וזה שאי אפשר שלא יהיה בהם מי שיהיה בו הכנה לקבל איזה שפע אלהי באמצעות הכהנים. ועל זה הדרך הן ברכות הצדיקים או החסידים למתברכים על ידם, כדי שיחול השפע באמצעותן על המתברך, על דרך שפרשנו בנבואה בפרק אחד עשר מהמאמר השלישי.

ואל תקשה עלי, איך אפשר שיהיה הצדיק או החסיד כלי להגיע הברכה אל המתברך, והוא יהיה עני ומצטרף לבריות, שכבר בארו רבותינו ז"ל בפרק כסוי הדם (חולין פו, א) ואמרו, שאהני להו זכותא דצדיקי לאחריני, לדידהו לא מהני להו זכותיהו.

ואחר שימשך השפע אל המתברך באמצעות המברך כפי הכנת המקבל, אין לח ביד המברך להפסיק השפע שהוא ושלא ירד על המקבל, כי בזולתו ירד עליו. שהמברך אינו אלא כלי להגיע הברכה אל המתברך, ואף-על-פי שיסתלק הכלי לא תסתלק הברכה. וזה, כאדם שהמשיך מי מעין המתגבר אל גנה זרועיה תצמיח, שאף-על-פי שיסתלק האיש הממשיך לא יפסק הנחל הנמשך מהשקות הגנה. וכן מי שעשה חלונות בבית אפל כדי

שיכנס בו אור השמש, שאף אם יסתלק האמן לא יסתלק אור השמש מלהאיר הבית ההוא האפל.

וזה הוא שאמר יצחק כשחרד חרדה גדולה עד מאד (בראשית כו, לג): "ואברכהו גם-ברוך יהיה", כלומר: על כרחי יהיה ברוך אחר שברכתי אותו, ש"גם ברוך יהיה" הוא מכלל החרדה, כאלו אמר אין בידי להפסיק השפע ההוא שנמשך אליו על ידי. שזה כמי שצוה את הצורף לעשות כלים נאים מזהב מצירים ציור נאה מאד לאוהבו של צורף, והאמן בהיותו מדמה שהכלים ההם היו לאוהבו, ציר אותם ציור נאה עד מאד בשמחה ובטוב לכב, ואחר כן נודע שלא היו הכלים ההם לאוהבו של צורף, שכלי ספק הצורף ההוא יתעצב על זה ויחרד חרדה גדולה, אבל אין בידו למנע הציור הנאה ההוא שלא יהיה עשוי בכלים ההם, ואף-על-פי שנודע שהם לשונאו של אמן. ובעבור זה אמר יצחק לעשו (שם שם, לו): "הן גביר שמתיו לך" וגו', כלומר: כבר הגיע לו על ידי באמצעות הכנתו כל השפע הזה ואין בידי להפסיק אותו אחר שכבר נמשך, "ולכה אפוא מה אעשה בני". עד שאמר לו עשו (שם שם, לה): "הברכה אחת הוא-לך אבי" כלומר: שיברכהו ברכה אחרת שלא תהיה נגד הברכה שברך. וכן עשה יצחק, שבכלל ברכת עשו אמר לו (שם שם, מ): "ואת-אחיך תעבד", שבזולת זה אי אפשר, וזה מה שרצינו לבאר מענין הברכות.

פרק ב

אף על פי שהתפלה מצוה ממצות התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בספרי (דברים יא, יג): "ולעבדו בכל-לבבכם" - זו תפלה, ואמרו גם כן (אבות ב, א): הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, לא מפני זה נאמר שיהיה מתן שכרן של מצות שנה, ושלא תהיה אחת מהן גדולת הערך וגדולת השכר יותר מאחרת. אבל זה כמי שאומר על סמי הרפואה: הוי זהיר בסם שאינו יקר הערך כמו בסם שהוא יקר הערך, שכלם מועילים תועלת גדולה לגוף, שלא בעבור זה נאמר שלא יהיה לקצת הסמים יתרון על קצת. אבל יאמר זה בעבור שהראונד דרך משל שהוא סם יקר הערך מאד והסרנגאן שאינו יקר הערך כל כך, שראוי שיהיה זהיר בשניהם אף על פי שאין ערכם שנה, לפי שכל אחד מהם יש לו סגלה בפני עצמו מועילה לגוף האדם בכלל. שכמו שהראונד יש לו סגלה לרפאות תחלואי הכבד, כן הסרנגאן יש לו סגלה לרפאות תחלואי הרגלים והשוקים והברכיים, שגם זה מועיל לגוף האנושי. ומכל מקום יש לכל אחד ואחד מהם ענין ותועלת בפני עצמו לפי מקומו שאין ערכם שנה, שהראונד יש לו סגלה לרפאות אבר ראשי, והסרנגאן אף על פי שיש לו סגלה מיחדת בפני עצמו, אינו מרפא אבר ראשי.

וכן המצות, אף על פי שכל אחת מהם שנה תועלת כולל כל המצות, וראוי ש אין ערכם שנה, כי כל אחת יש לה סג המצוה ההיא המיוחדת, וראוי שיהיה ועל כן אני אומר שמצות התפלה, עם כולל כעל כל אחת מהן, הנה מצד עצ מצוה מצד עצמה תתן שכר מיוחד, כמו והארכת ימים", ובצדקה (דברים יד, כ מעשה-ידיך", ומצות התפלה, הסגלה ת תועיל לכל הדברים. שהרי נמצא אות (מלכים ב', כ, ה): "שמעתי את-תפלתך ותועיל להציל ממות, שהרי כשחטאו ואשמידם" וגו', ונצולו בתפלת משה. עקרות (בראשית כה, כא): "ויצתת יצתי (שמואל א', יט-כ). ותועיל לרעב (שם נ דוד את פני יי". ותועיל למלחמה, אמו ויתפלל יחזקיהו המלך וישעיהו בן-אנ ויכחד כל-גבור חיל ונגיד ושר במחנ ואם כן התפלה היא כמו הצרי הכולל, קר. לא כשאר מיני התריא"ק, שהם ו יש מהם לארס קר בלבד, ולא נמצא אלא התריא"ק הגדול בלבד. וכן הו שהרי משה אמר בתפלתו (שמות לב, י "אל-תזכר-לנו עונת ראשונים" וגו', ו מצוה שתועיל לכל הדברים אלא התפ שמה שנזכר בכתוב (שמות כג, כה): "י עבודת הקרבנות שהיא במקום מיוחד כן שתהיה כעבודת העבד לאדון, ש

פרק ב (א) מצד היותה המצוה ההיא הכ התועלת ההוא בדרך משל בא אלי